

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Krbavac

Partnerske zveze in komunikacija med spoloma
-v sodobnih slovenskih romanih-

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Krbavac

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Rener

Partnerske zveze in komunikacija med spoloma
-v sodobnih slovenskih romanih-

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

Partnerske zveze in komunikacija med spoloma – v sodobnih slovenskih romanih -

Partnerski odnosi so se v obdobju moderne radikalno spremenili. V svoji nalogi sem poskušala povzeti in analizirati, katere spremembe nam je prineslo obdobje (pozne, tekoče) moderne in kako so te spremembe vplivale na spreminjanje partnerskih odnosov. Osredotočila sem se na žensko in moško dožemanje partnerskih odnosov in komunikacijo med spoloma. Prav nenehna, vsakodnevna komunikacija med partnerjema v razmerju je namreč po Giddensovem mnenju ena ključnih razsežnosti, ki definira čisto razmerje in ga razlikuje od drugih vrst medsebojne intimne povezanosti, ki so prevladovala v preteklosti. Zanimalo me je, ali obstajajo razlike v komuniciranju med spoloma, ali so te razlike naključne ali pa se oblikujejo v spolnospecifične tipske vzorce, zakaj prihaja do njih in ali jih je mogoče premostiti. Teze in raziskovalna vprašanja sem presojala s pomočjo analize izbranih sodobnih slovenskih romanov, ki obravnavajo intimna razmerja med spoloma.

Ključne besede: moderni partnerski odnosi, komunikacija, razlike med spoloma, ljubezen, sodobni slovenski roman.

Relationship and communication between the sexes – into modern slovenian novels -

Partnership relations in the period of modern radical change. In his orders I attempted to summarize and analyze what changes occurred (late, liquid) modernity and how these changes affect the change of partner relations. I focused on women's and men's perceptions of partner relationships and communication between the sexes. It is a constant, daily communication between partners in a relationship that is necessary according to Giddens's opinion, since they are of key importance for a pure relationship and distinguishes it from other types of mutual intimate relationship that prevailed in the past. I wonder whether there are differences in communication between the sexes, whether these differences are random or being developed in gender specific type patterns, why they occur and whether they can be overcome. Thesis and research questions have been reflected on the basis of the content analysis of selected slovenian contemporary novels.

Key words: modern partnership relations, communication, gender differences, love, modern slovenian novel.

KAZALO

1	UVOD	5
2	OBDOBJE MODERNE.....	7
2.1	NA POTI V MODERNO – nasprotja med spoloma	8
2.2	ZNAČILNOST NOVIH PARTNERSKIH RAZMERIJ	9
3	TRADICIONALNA DRUŽBA vs. DETRADICIONALIZACIJA.....	11
3.1	SEKSUALNOST	13
3.1.1	SEKSUALNA REVOLUCIJA	15
3.1.2	SPOLNA EMANCIPACIJA	17
4	ODNOSI IN LJUBEZEN	17
4.1	TRADICIONALNI PARTNERSKI ODNOSI.....	18
4.2	LJUBEZEN IN ČUSTVA V SODOBNI DRUŽBI.....	19
4.3	MODERNA IDEJA O LJUBEZNI IN SREČI.....	20
4.4	ROMANTIČNA LJUBEZEN	23
4.5	PLASTIČNA SEKSUALNOST IN ČISTO RAZMERJE	25
5	KOMUNIKACIJA.....	28
5.1	MODELI KOMUNICIRANJA	29
6	LJUBEZENSKE IZBIRE	39
6.1	ZMENKOVANJE	40
6.2	IZBIRA KOT SAMOZAŠČITA	41
6.3	IZBIRA KOT IDEAL.....	41
6.4	LJUBEZENSKA TESNOBA.....	42
7	EMPIRIČNI DEL	44
7.1	ANALIZA IZBRANIH SLOVENSKIH ROMANOV.....	46
7.1.1	Vinko Moderndorfer: ODPRLA SEM OČI IN ŠLA K OKNU	46
7.1.2	Bojan Tomažič: VONJ LJUBEZNI	55
7.1.3	Irena Svetek: SEDMI VAL	62
7.1.4	Darja Hočevar: RANJENO SRCE	68
7.2	POVZETEK ANALIZE SODOBNIH SLOVENSKIH ROMANOV IN SKLEP	73
8	LITERATURA	77

1 UVOD

Mladi ljudje v sodobnih družbah postajajo vse bolj samozadostni, egocentrični, velik poudarek dajejo stvarjem, kot so: izobrazba, uspešnost, dobro plačana služba, kariera, potovanje, prestiž. V partnerskih odnosih so postali vse bolj samozavestni, zavedajo se, da se jim ni potrebno več brezkompromisno prilagajati drug drugemu in živeti v smislu »dokler naju smrt ne loči«. Sedaj živijo v prepričanju »dokler nama bo skupaj lepo« (Giddens, 2000, Beck in Beck-Gernsheim, 2003, Bernik 2011, Švab, 2011, Illouz 2010).

V svoji nalogi bom poskušala povzeti in analizirati, katere spremembe nam je prineslo obdobje (pozne, tekoče) moderne in kako so te spremembe vplivale na spreminjanje partnerskih odnosov. Osredotočila se bom na žensko in moško dožemanje partnerskih odnosov in komunikacijo med spoloma. Prav nenehna, vsakodnevna komunikacija med partnerjema v razmerju je namreč po Giddensovem mnenju ena ključnih razsežnosti, ki definira čisto razmerje in ga razlikuje od drugih vrst medsebojne intimne povezanosti, ki so prevladovali v preteklosti. V Giddensovem (2000) ideal-tipskem modelu čistega razmerja je medspolna komunikacija opredeljena kot komunikacija enakih subjektov, torej kot komunikacija, na katero ne vplivajo neenakosti iz zunanjega sveta. Zanima me, ali se tak tip komunikacije že uveljavlja ali pa – nasprotno - obstajajo razlike v komuniciranju med spoloma, ali so te razlike naključne ali pa se oblikujejo v spolnospecifične tipske vzorce, zakaj prihaja do njih in ali jih je mogoče premostiti. Tu se bom uprla na ugotovitve knjige Deborah Tennen z naslovom *You just dont understand - women and men in conversation*. (1990) Pri nas skoraj neznano delo velja v znanstvenih in strokovnih krogih za ključno referenco na tem področju. Poleg zgoraj navedenih socioloških avtorjev in avtoric bom upoštevala tudi že opravljene analize literarnih del v našem prostoru, ki so pozorne na preučevano tematiko. (Borovnik 2005, Temnik 2007, Mihurko Poniž 2009) Konceptualno teoretska izhodišča, ki si jih bom tako pridobila, bom nato reflektirala in analizirala na primeru izbranih sodobnih slovenskih romanov.

Na osnovi predhodne utemeljitve bom presojala naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Ali se v izbranih sodobnih slovenskih romanih razlikuje »moško« in »žensko« dožemanje partnerskih odnosov in komuniciranja?

2. Ali se spremembe partnerskih odnosov, kakršne ugotavljajo sociološki avtorji/avtorice kot idealtipske oblike novih razmerij, kažejo v modernem slovenskem romanu?
3. Ali obstajajo razlike v prikazovanju oz. pisanju romanov glede na spol avtorja/avtorice?
4. Ali obstajajo razlike v reševanju konfliktov v partnerski zvezi glede na spol?
5. Na kakšne načine posamezniki v sodobnih slovenskih romanih rešujejo konflikte v partnerski zvezi?

V magistrskem delu bom uporabljala dve metodi. Za izdelavo teoretskega dela naloge bom uporabljala analizo sekundarnih virov. Uporabila bom temeljno strokovno literaturo in povzela glavne smernice oz. teorije različnih avtorjev. Iz njihovih teorij bom oblikovala operacionalni raziskovalni model, s pomočjo katerega bom izvedla empirični del naloge.

V empiričnem raziskovalnem delu bom uporabila metodo analize vsebine. Analizirala in primerjala bom štiri sodobne slovenske romane, dve ženski avtorici romanov in dva moška avtorja romanov. S pomočjo modelov, ki bodo oprti na temeljno literaturo, bom povzela in strnila značilnosti čistega razmerja, in oblikovala idealtipske oblike spolnospecifičnega komuniciranja v intimnem razmerju, ter preverjala, ali in v kolikšni meri se odražajo v izbranih sodobnih slovenskih romanih.

2 OBDOBJE MODERNE

Ob koncu 20. stoletja se je za razvite zahodne družbe pričelo obdobje visoke moderne, po A. Giddensu oziroma z Baumanovimi besedami, tekoča moderna. To obdobje označuje izrazite družbene spremembe. Giddens ugotavlja, da se diskontinuiteta modernosti (v razmerju do tradicionalnih načinov družbenega reda) kaže v dveh vidikih: v svoji razsežnosti tako, da se globalizira, in v svoji intenzivnosti tako, da posega v same značilnosti intimnega, osebnega, vsakdanjega življenja (Giddens 2000, 208). U. Beck (2001) pa je družbo, ki je nastala kot posledica pomembnih družbeno strukturalnih sprememb in z njimi povezanih procesov družbenega vedenja in nadzorovanja, načinov sporazumevanja v vsakdanjem življenju ter upravljanja s spreminjajočimi se oblikami družbenih situacij in identitet, označil kot »družbo tveganja« oziroma »rizično družbo«. Tveganost Beck vidi tako v globalnih posledicah uničevanja narave kot tudi v osebnih negotovostih, ki izhajajo iz spremenjenih družbenih procesov in vlog.

Glavna značilnost modernosti je refleksivnost, ki se nanaša na različne vidike družbenega življenja in na posameznika, ki ustvarja svojo življenjsko zgodbo, vezano na življenjski potek. Tu gre torej za institucionalno refleksivnost, ki je konstitutivni element organizacije in preobrazbe družbenega življenja.

Širjenje institucionalne refleksivnosti je posebna značilnost modernih družb v razmeroma nedavnem obdobju. Večja geografska mobilnost, množični mediji in kup drugih dejavnikov so spodrezali tradicionalne elemente v družbenem življenju, ki so se dolgo upirali modernosti oziroma so se ji prilagodili. Prav nenehna refleksivna inkorporacija znanja ne zapolnjuje le te vrzeli, temveč izziva spremembe, ki se hitro širijo med osebnimi pa tudi globalnimi konteksti delovanja. (Giddens 2000, 36)

Institucionalna refleksivnost pomeni regulirano uporabo vednosti o kontekstih družbenega življenja. Glavno vlogo imajo po Giddensu prav družbene vede, ki poleg akademske vednosti vključujejo tudi vrste ekspertnih in popularnih terapevtskih znanj, od priročnikov za samopomoč do raznih vodnikov. Giddens vpelje tudi koncept refleksivnega projekta jaza s tezo, da so spremembe v intimnih vidikih osebnega življenja neposredno povezane s širšimi družbenimi razmerami. Jaz je refleksivni projekt, za katerega odgovarja vsak posameznik zase, kajti vsak je to, kar iz sebe naredi. Jaz predstavlja pot razvoja iz preteklosti v prihodnost,

pri tem gre za samoaktualizacijo in iskanje ravnovesja med številnimi priložnostmi in tveganji. Refleksivni projekt jaza se izvaja v kontekstu različnih izbir, ki se filtrirajo skozi številne abstraktne sisteme. Vsa ta dinamičnost in pluralnost izzove številna družbena in individualna tveganja, s katerimi se posamezniki največkrat nehote soočajo (Giddens 2000, 208).

Vse spremembe družb, tako strukturalne kot tudi kulturne, so pripomogle tudi k transformaciji medosebnih odnosov in sfere intimnosti skozi prostor in čas. V preteklosti intimnost in ljubezen nista imeli tako pomembne vloge kot jo imata danes. Podvrženi sta bili rigidnim tradicionalnim odvisnostim, omejitvam in zunanjim pričakovanjem. Ko je prišlo do razpada tradicionalnih družbenih vezi in oblik ter do prehoda k vse bolj kompleksnim oblikam in praksam, so postajali tudi interpersonalni odnosi bolj zapleteni. To je vodilo k vse večjim zahtevam po zavedanju lastnih čustev in ukvarjanju z njimi. Tradicionalne družbe tudi niso poznale intimnosti v taki meri, kot jo poznamo danes, hkrati pa so bile bolj prežete z emocionalnimi vsebinami kot moderne družbe, ki jih je v glavnem usmerjala racionalnost. Posamezniki v moderni so bili prav tako sposobni čustvovanja, vendar je bilo to zaradi prevladujočega procesa racionalizacije potisnjeno v sfero doma in družine.

Obdobje pomoderne je povzročilo razmah posameznikovih možnosti za oblikovanje zasebnega življenja ob hkratnem zmanjšanju objektivnih vplivov širšega družbenega okolja. Zasebna sfera s tem ni postala popolnoma neodvisna od vplivov okolja, temveč so se posameznikom odprle številne možnosti in priložnosti pri ustvarjanju zasebnega življenja. To je povzročilo spremembe v kvaliteti življenja, v oblikovanju življenjskih stilov posameznikov ter v zasebnosti. Spremenili so se odnosi med spoloma, družinske oblike in vloga posameznikov kot družbenih akterjev.

2.1 NA POTI V MODERNO – nasprotja med spoloma

Mlade ženske so z izenačevanjem izobrazbe in ozaveščanjem svojega položaja zgradile pričakovanja o večji enakosti in partnerstvu v poklicu in družini. Moški pa so osvojili »retoriko enakosti«, vendar pa njihovim besedam niso sledila dejanja. Še vedno stojimo na začetku osvoboditve iz stanovskih dodelitev po spolu. Tako smo v vseh zahodnih industrijskih državah priča naraščajočemu številu ločitev. Vedno manj je posameznikov, ki se odločijo za ponovno poroko. Podatki uradne statistike ločitev in porok kažejo na to, da v

Nemčiji živi od 1 do 2,5 milijona oseb v izvenzakonskih skupnostih. Pri tem moramo upoštevati tudi to, da ločitev v zakonih brez poročnega lista ne zajame nobena statistika. Tako se, v 60-ih letih nesprejemljivo in zatirano »koruzništvo« zdaj splošno sprejema. Družina, zakon in poklic kot povezovanje življenjskih načrtov, položajev in biografij, niso več zavezujoči. Ni več pomembno, ali se poročimo, kdaj se poročimo, ali bomo spočeli otroka v družini ali zunaj nje, ali ga bomo spočeli s tistim, ki ga ljubimo, ali s tistim, s katerim živimo, pred kariero ali po njej. Vse te načrte je mogoče preklicati oz. spremeniti. To je mogoče razumeti kot razločitev življenjskih elementov, ki so združeni v družini in zakonu. Vedno težje zato postaja povezati pojem in dejanskost med seboj. Enotnost pojmov družina, zakon, starševstvo, mati, oče, zakriva naraščajočo raznolikost položajev in situacij, ki se skrivajo za njimi (npr. ločeni očetje, samohranilci, brezposelni očetje, očetje tujci, ...) (Beck 2001, 147-151).

2.2 ZNAČILNOST NOVIH PARTNERSKIH RAZMERIJ

Medosebna razmerja z vso spremljavo – ljubezen, partnerstvo, zavezanost, medsebojne pravice in dolžnosti – nas hkrati privlačijo in skrbijo, želimo si jih in se jih bojimo; to je področje privrženosti in omahovanja, duhovne bližine in tesnobe. Večino časa nas večina omahuje glede te novosti – »življenja brez obveznosti«, razmerij, ki nas ne »zavezujejo«. Hrepenimo po njih, hkrati pa se jih bojimo. Nazaj ne bi šli; kjer smo, pa nam tudi ni dobro. Ne vemo, kako bi ustvarili vezi, ki si jih želimo, še huje, ne vemo, kakšnih vezi si želimo (Bauman 2008, 60-61).

Kot vseskozi kažejo družbenozgodovinske raziskave, je bila zakonska zveza v predindustrijski družbi bolj zveza dveh družin ali celo klanov kot zveza dveh posameznikov. Ljudje takrat niso poznali izbire partnerja v današnjem smislu, ko se ljudje poročajo glede na občutke vzajemne čustvene privlačnosti. Radij možnih porok je bil precej ožji, saj je bil zakoličen s stanovskim, premoženjskim, etničnim in verskim poreklom posameznika. Ljudje se tako rekoč sploh niso poročali iz ljubezni, temveč v prvi vrsti iz razlogov, ki so služili družini kot ekonomski in stanovski skupnosti: za to, da bo družinski obrat razpolagal z novimi delovnimi silami in dediči, ki bodo ohranjali in množili obstoječe premoženje družine ter njen ugled. Popolnoma jasno je torej, da je tovrstna ureditev vsebovala vrsto pritiskov in prisil (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 91).

V zadnjih 1000 letih so se predstave o pravilni metodi sklenitve zakonske zveze spreminjale v štirih zaporednih fazah. V prvih fazah so o porokah odločali starši, večinoma ne glede na voljo njihovih otrok. V drugi so se o porokah sicer še vedno pogovarjali starši, vendar so svojim otrokom nudil vsaj pravico veta. V tretji fazi so svoje življenjske sopotnike izbirali otroci, vendar so imeli njihovi starši pri tem še vedno pravico veta. V četrti fazi, do katere je prišlo šele na začetku dvajsetega stoletja, pa so otroci svoje partnerje izbirali sami ne glede na mnenja svojih staršev (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 91).

Tako so se s prevlado moderne oblikovala nova upanja, pri čemer gre za možnost osebne sreče, ki jo omogoča ljubezen, osvobodjena izpod jarma prejšnjih prisil. Sedaj nastajajo zakoni, ki temeljijo na čustveni povezavi dveh ljudi, na iskrenih, intimnih odnosih ljudi, ki se ne menijo več za stanovske prepreke, temveč priznavajo zgolj še legitimnost enega samega kriterija. Ta kriterij je glas srca, ki mora privedi do srečnega konca, kot ga opisujejo pravljice: »In poslej sta srečno živela do konca življenja ...« A le kam so privedli upi takratnega časa? Težko bi rekli, da so se zares uresničili. Resničnost se razlikuje od tega, kar nam obljubljajo pravljice (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 93).

Značilnost obdobja moderne je med drugim v tem, da postajajo življenja posameznikov bolj odprta, hkrati pa kompleksnejša in polna protislovij. Pri teh strukturnih spremembah igra precejšnjo vlogo vrsta pogojev, ki v vse večji meri vplivajo na družbo in zasebno življenje posameznikov: hiter tempo socialnih sprememb, vse bolj kompleksna diferenciacija družbe, razčlenjene na vse več različnih, specializiranih področij, v katerih najdemo različne norme in pričakovanja (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 94).

Obenem procesi diferenciacij v ustroju družbe, ki so zakonski zvezi pripisali osrednjo vlogo pri ustvarjanju sveta znotraj posamičnih biografij, hkrati otežujejo razvoj in ohranjanje skupnega ustvarjanja sveta. Kajti človeka, ki se dandanes povežeta s poroko (ali brez nje), sta si dandanes v povprečju precej bolj tuja, kot kdajkoli poprej, saj lahko prihajata iz popolnoma različnih miljejev in iz različnih svetov. Ker sta si torej partnerja v tem smislu »tuja«, sta si v teku svoje socializacije v različnih miljejih pridobila tudi različne prioritete in zato v sebi gojita različna pričakovanja glede implicitnega urejanja življenjskega sloga, komunikacije in procesov odločanja (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 95).

V sodobni družbi je torej zakonska zveza osvobodjena izpod jarma pritiskov in potreb, ki so jih narekovala tradicionalna družinska gospodarstva in njihove zveze. S tem so nastali novi

prostor svobode, kar pa hkrati pomeni, da se zunanji okviri zaščite in podpore vse bolj krhajo. »Skupna stvar«, za katero so si prej prizadevale cele generacije družinskih zvez, je izginila. Na čem lahko temelji ta nova skupnost? Po sodobni definiciji zakonske zveze je ta v prvi vrsti čustvena skupnost: njena osnova je torej »ljubezen«. To pa je seveda precej neopredeljena beseda, ki lahko pomeni marsikaj. Njen pomenski spekter zaobjema tradicionalne, moderne in post moderne interpretacije, ki skupaj tvorijo nekakšno neurejeno, bleščečo zmes najrazličnejših vsebin. Posledica tovrstne »ne hkratnosti hkratnega« se kaže v tem, da ljudje z besedo »ljubezen« povezujemo najrazličnejše predstave, pričakovanja in upanja, ter nenazadnje tudi najrazličnejša pravila in vedenjske vzorce. Tukaj gre za »past romantične ljubezni«: ljudje pričakujejo, da bi morala začetna zaljubljenost trajati večno, kar pa seveda ni mogoče. To, kar ostane, je razočaranje (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 98-99).

Razmerje med spoloma je postalo negotova igra med starimi vzorci in novimi oblikami življenja in ta »nova nepreglednost« je posegla že v sfero najintimnejših področij človeškega življenja. »Hočeva se ljubiti, ampak ne veva, kako« - ta izrek, ki v obliki grafita krasi neko steno, je tipičen odraz današnje situacije« (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 102).

To, kar se nam na prvi pogled dozdeva kot povečana svoboda, je v bistvu samo nova oblika prisile. »Zdi se, kot bi bile prisile preteklosti sedaj nadomeščene s prisilo preteklega časa«. V zmrzali svobode se ljubezen definira kot nekaj, kar je v preteklosti predstavljajo breme, dandanes pa nam vsem manjka. In to je trajnost. V menjavi različnih obdobj in vseh posameznih problemov, ki v vsakem od njih nastajajo, ostaja ljubezen živa kot utopija, kot osnutek boljšega sveta (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 114).

3 TRADICIONALNA DRUŽBA vs. DETRADICIONALIZACIJA

Predindustrijska družba je bila družba pritiskov in prisil, takrat se ljudje niso poročali iz ljubezni ampak iz razlogov, ki so služili stanovski in ekonomski skupnosti. Moderna družba pa je osvobodjena teh pritiskov in prisil, ljudje se začnejo poročati na podlagi občutkov vzajemne privlačnosti. Partnerski odnosi so se korenito spremenili. Vse več je čistih razmerij, v katerih sta posameznika enakovredna, in vsak daje toliko, kot prejema. To je zveza

medsebojne zavezanosti, intimnosti; temelji na medsebojnem zaupanju in obstaja le, če prinaša zadovoljstvo (Giddens, 2000).

V predindustrijski družbi so se ljudje poročali s tistimi posamezniki, ki so jim bili določeni s strani staršev. Poročali so se lahko le ljudje istega stanu, kar je pomenilo, da sta dva posameznika izhajala iz podobnih okolij, tako sta imela iste navade, cilje, pričakovanja. V času moderne pa v zvezo stopata partnerja, ki sta si lahko popolnoma različna. Pred njima je zato težka naloga, saj morata svoja pričakovanja, cilje, želje ves čas usklajevati in prilagajati. Pri vsem tem naj bi imela veliko prednost in to je medsebojno ljubezen, zaradi katere sta se odločila prilagoditi drug drugemu. A več svobode ne pomeni nujno manj težav pri sklepanju partnerskih razmerij. Ljudje od svobodnih razmerij pričakujejo občutno več kot v preteklosti.

V nekem članku je priznan srbski psihoterapevt in profesor transakcijske analize, dr. Zoran Milivojević, razkril velik problem današnjega posameznika pri sklepanju partnerstva:

Mislim, da je na zahodu trend povsem jasen: vodi v formiranje androgenih (dvospolnih) osebnosti. V grški mitologiji so bili androgini bitja, iz katerih so nastali ljudje. Imeli so dve glavi, štiri roke in noge. Bili so tako popolni in močni, da so začeli pripravljati državni udar, radi bi namreč postali bogovi namesto bogov. Ko je njihovo namero odkril vrhovni bog, se je odločil, da jih bo pobil, vendar bi v tem primeru bogovi ostali brez svoje hrane ambrozije, ki so jo pripravljali prav androgini. Zato se je Apolon spomnil, da bi jih bogovi prepolovili in s tem oslabili njihovo moč, jih naredili manj popolne. Tako so v mitu s prepolovitvijo dvospolnikov nastali ljudje oz. andros – moško in ginos – žensko. Prav tukaj pa se pojavi nepričakovana težava. Namesto da bi pripravljali ambrozijo, so namreč prvi moški in ženske, ki so ohranili spomin na prvobitno stanje popolne spojenosti, zaverovano iskali svojo drugo polovico. Ta nenavaden pojav so bogovi poimenovali ljubezen, ljudem pa so podelili spolne organe, da bi se le v trenutkih seksualne strasti spomnili na predhodno stanje enosti (Cosmopolitan, 2004).

V tradicionalnih spolnih vlogah Milivojević (2009) vidi nekaj prednosti: vsak posameznik ve, kaj se od njega pričakuje in zato zna odigrati svojo spolno vlogo – ženske gospodinje, moški oskrbovalci, zaščitniki. Danes pa so pričakovanja nejasna, kar nam predstavlja težave.

Današnji trend, v katerem moški začnejo spominjati na ženske oz. obratno, je jasen. Tako kot matere svoje sinove pripravljajo, da v odnosu do svojih žen ne bodo takšni, kakršni so bili njihovi možje, te iste matere vzgajajo svoje hčere, da ne bodo trpele tega, kar same trpijo ob svojih možeh. Celo na pojavnih ravni, na ravni zunanjega videza, vam v urbanih središčih včasih ni jasno, ali je nek mlad človek ženska ali moški. To je pot k samozadostnemu posamezniku, ki je ne glede na svoj biološki spol 'prebudil' in ustvaril svoje potencialne nasprotnega spola. S tem nastajajo ljudje dvospolnega značaja, ki so v mitu popolni in samozadovoljni. Osebno menim, da je to konec ljubezni. To je zmaga narcisoidnosti, saj je androgini značaj le drugo ime za narcisa (Cosmopolitan, 2004).

Tudi v Sloveniji smo priča podobnim spremembam. V raziskavi, ki sta jo leta 2007 izvedli Kuhar in Temnik, na vzorcu 275 študentov prvih letnikov različnih študijskih smeri, se kažejo spremembe v načinu razmišljanja o partnerskih odnosih. Posamezniki in posameznice relativno dolgo ostajajo v izvorni družini kot otroci in se v večini vsi vidijo čez deset let v samostojnem gospodinjstvu skupaj s partnerjem. Zaradi naraščanja poklicne ambicioznosti mladih žensk se manj žensk (48,8%) kot moških (52,5%) čez deset let vidi v življenju z partnerjem in otrokom. Kljub temu so klasične partnerske zveze med mladimi tudi danes visoko cenjene in si jih večina mladih želi, a v kasnejšem življenjskem obdobju. Prisotnost spolne svobode pa je razlog, da kar 55,6% mladih meni, da za spolne odnose ni potrebna partnerska zveza. Kažejo se razlike med spoloma, saj si večina žensk brez stabilnega partnerstva spolnih odnosov ne želi, medtem ko večina moških v tem ne vidi težave (Temnik, Kuhar 2007).

3.1 SEKSUALNOST

Človeško seksualnost in pojave, povezane z njo, pojasnjujejo različne teorije. Prva takšna je socialno-konstrukcionistična teorija, ki poudarja, da seksualnost ni nujno biološko gonska, naravna, ampak jo oblikujejo družbene, ekonomske in politične okoliščine - je torej socialno konstruirana. Seksualnost se spreminja s časom in prostorom. Seksualni akti so sicer relativno univerzalni, npr. heteroseksualne spolne odnose najdemo v vseh družbah in vseh zgodovinskih obdobjih, seksualne identitete pa so relativno nove in so najpogostejše (ne pa ekskluzivno) specifične za zahodne družbe (Temnik, Kuhar 2007). Natančne ravni, do katere

je seksualnost odraz družbenih okoliščin, torej ni. M. Foucault, eden izmed najvplivnejših teoretikov seksualnosti, ponuja izrazit makro pogled na seksualnost, saj se dotika več stoletij ter držav. Glavni razlog za stvaritve številnih kategorij seksualnosti vidi v vzponu moderne države skupaj s psihiatrijo, medicino in poklici, ki so nadzirali in obravnavali seksualne posameznike.

Na drugi strani se interakcionistični pristopi osredotočajo predvsem na individualno raven, torej posameznikovo izkušnjo z zunanjim okoljem med odraščanjem. S tem pristopom pridejo bolj do izraza razlike med spoloma. Seksualnost pa je kot praksa in kot identiteta za mlade obeh spolov v današnjem času vse bolj kompleksna.

V moderni družbi je spolnost ena izmed pomembnih in osrednjih tem. Ni več zgolj podtalna dejavnost. O njej se veliko pogovarjamo, razpravljamo, veliko literature je namenjene prav spolnosti in ljudje neprestano raziskujejo nove oblike spolnosti. »Iz intimnosti je razvidna vsesplošna demokratizacija medosebne sfere na način, ki je povsem združljiv z demokracijo v javni sferi« (Giddens 2000, 9). Intimno življenje v moderni družbi vključuje visoko stopnjo individualizacije, odsotnost kakršnekoli prisile, odprto komunikacijo ter vzajemno partnersko odgovornost in zaupanje. Želja po zadovoljujoči spolnosti je eden izmed glavnih motivov za vstopanje v partnersko zvezo (Giddens 2000, 190).

V Sloveniji je bilo narejenih nekaj raziskav o spolnosti in spolnem obnašanju posameznikov/posameznic. Značilnost teh raziskav, kot jih opisujejo Švab, Bernik in Kuhar, je v tem, da so večinoma bile narejene zaradi javnozdravstvenih potreb. Raziskave so pokazale, da se mladi že zelo zgodaj odločajo za spolno aktivnost, kar pa prinaša večje tveganje, saj določena vedenja mladostnikov lahko vplivajo na posameznikovo seksualno zdravje. Narejene raziskave v Sloveniji so se prav tako naslanjale na že opravljene tuje raziskave. »V slovenskih raziskavah se tako odražajo značilnosti odziva na epidemijo z virusom HIV, hkrati pa tudi siceršnje družbene in kulturne spremembe na področju spolnosti, razmerja med spoloma, položaj žensk, spremembe v zasebnosti in intimnosti oz. partnerstvu« (Švab, Bernik, Kuhar 2010, 41).

Zadnja in tudi najobširnejša raziskava o spolnem vedenju Slovencev in Slovenk je bila narejena leta 2011. Avtorji so strokovno analizirali dogajanje v spalnicah Slovencev in Slovenk v zadnjih dvanajstih letih. Rezultati pa so pokazali, da se Slovenci ne razlikujemo dosti od drugih evropskih držav. Odstopanje se kaže v tem, da imamo v Sloveniji zelo malo istospolno usmerjenih in da je analni spolni odnos med heteroseksualnimi pari pogostejši kot

v drugih evropskih državah. Podatki so bili zbrani po načrtno uporabljeni metodologiji nadgradnje britanske nacionalne raziskave o spolnem vedenju otočanov in so verodostojni. Dojemanje spolnosti se razlikuje glede na spol, saj ženske spolni odnos dojemajo kot nekaj intimnega, moški pa kot avanturo. Namen študije je imel predvsem zdravstveno ozadje, saj se iz rezultatov spolnih navad lahko ugotovi kako hitro se bodo širile spolno prenosljive bolezni (Bernik, Klavs, 2011).

3.1.1 SEKSUALNA REVOLUCIJA

»Prvi pogoj za seksualno revolucijo zadnjih nekaj desetletij je bil izum plastične seksualnosti, ki je odvezana od svoje starodavne povezanosti z reprodukcijo, sorodstvom in generacijami« (Giddens, 2000, 34).

Za večino žensk v preteklosti je morebitni spolni užitek povezan s strahom pred cikličnimi nosečnostmi in posledično smrtjo, saj je precej žensk umrlo med porodom pa tudi umrljivost novorojenčkov je bila zelo velika. Tako je imela iznajdba kontracepcije radikalne posledice. Seksualnost smo znova pričeli povezovati s smrtjo, ko se je pojavil AIDS, vendar to ni privedlo do preteklih razmer, saj AIDS ne dela spolnih razlik (Giddens 2000, 34).

Seksualna revolucija v zadnjih tridesetih oz. štiridesetih letih ni zgolj spolno nevtralni napredek v seksualni permisivnosti, ampak vključuje dva temeljna procesa. Prvi je revolucija ženske spolne avtonomije, ki se je zgodila v tistem obdobju, njene posledice za moško seksualnost pa so izredno pomembne, saj so moški zmedeni, ker so izgubili prevlado. Drugi proces pa je razcvet moške in ženske homoseksualnosti, ki je postavil nove temelje seksualnosti. Te razvojne faze so povezane s spolno svobodomiselnostjo, izraženo v družbenih gibanjih šestdesetih let (Ehrenreich v Giddensu 2000, 35).

Homoseksualnost ni več razumljena kot perverznost ali patologija. Izkaže se tudi, da je veliko bolj razširjena, kot so ljudje mislili, kar dokaže že Kinsey leta 1948. Po njegovih raziskavah naj bi bilo le 50 odstotkov moških v ZDA izključno heteroseksualnih. Kasneje izda še raziskavo o ženskem seksualnem vedenju, v kateri zapiše, da je 2 % žensk povsem homoseksualnih, 13 % jih je bilo udeleženih v kakšni obliki homoseksualne dejavnosti, 15 % žensk pa je imelo neudejanjene homoseksualne želje (Kinsey v Giddensu 2000, 19-20).

Z izbruhom seksualne revolucije so predsodki postali stvar preteklosti, moralni zadržki so postali svobodna izbira posameznika, ki je ni smel vsiljevati drugim. Definicija spolne perversnosti je postala stvar posameznikovega osebnega prepričanja, njegove spolne usmeritve in splošne razgledanosti (Modic 2008). Dovoljene so skoraj vse oblike spolne aktivnosti, saj naj bi posamezniku omogočale pot k individualni zadovoljitvi in sreči (Bauman 2003, 56).

Spolna revolucija je tako prinesla bolj permissivni odnos do seksualnosti in večje zadovoljstvo. Bila je neizogibna in uspešna. Predstavljala je počasno, a drastično transformacijo kulture in družbe, in je bila tesno povezana z urbanizacijo življenja in emancipacijo žensk. Bistvo seksualne revolucije je družbeni upor proti spolnemu zatiranju in zavzemanju za enakopravnost spolov, osvoboditev tradicionalnega načina življenja ter iskanje novih življenjskih slogov. Kljub seksualni revoluciji spolna svoboda žensk še vedno ni popolna, čeprav je neverjetna v primerjavi s stanjem pred nekaj desetletji (Giddens 2000, 175). Tudi homoseksualci so še vedno soočeni z diskriminacijo in predsodki. Ne glede na to, kakšnim omejitvam je podrejena seksualnost, se o njej govori veliko bolj odprto, kot bi si to lahko zamislile prejšnje generacije (Giddens 2000, 175-176).

Analize nekaterih raziskav, ki so jih naredili v ZDA, pa na drugi strani kažejo, da se je spolnost v zahodnih družbah kljub vsemu modernizirala mnogo kasneje kot druga družbena področja.

Citirane raziskave kažejo, da se modernizacija spolnosti ni pričela s »spolno revolucijo« v šestdesetih letih, ampak že mnogo prej; spreminjanje spolnega vedenja in morale pa je bilo razmeroma kontinuirano in zato vsaj deloma sinhronizirano z drugimi družbenimi spremembami. Zato je revolucija v šestdesetih letih manj pomembna kot mejnik v spreminjanju obrazcev spolnega vedenja, bolj pa kot premik v družbenih predstavah in javnem govoru o spolnosti (Bernik 2010, 14).

Kljub večji svobodi in večjemu številu možnih izbir Bernik v svojem članku piše o mistifikaciji demistificirane spolnosti. Spolnost ne pomeni več »skrivnostne, neobvladljive« sile, ampak je s spolnostjo moč upravljati, »izračunati z njo povezane stroške in koristi.« »Sodobna družbena organiziranost spolnega življenja, ki od posameznika zahteva visoko domiselnost in iniciativnost, hkrati pa hladen preudarek in samodisciplino, prej vodi v utrujenost od spolnosti kot k zadovoljstvu s spolnostjo.« S svojim člankom in analizo že narejenih raziskav na področju spreminjanja spolnosti je Bernik dokazal, da se »seksualna

revolucija« ni zgodila tako nenadno in revolucionarno, temveč je bil to dolgoročen proces. »Zožena teoretska in časovna perspektiva sociološkim avtorjem omogoča, da posledice procesov, ki na področju spolnosti trajajo že dolgo časa, razglašajo za enkratne in revolucionarne (Bernik 2010, 21).

3.1.2 SPOLNA EMANCIPACJA

Spolna emancipacija oz. spolna demokratizacija po Giddensu, je integracija plastične seksualnosti in refleksivnega jaza. Deluje lahko kot sredstvo za obsežno čustveno reorganizacijo družbenega življenja. Spolnost se loči od reprodukcije, saj oploditev lahko poljubno preprečimo ali povzročimo. Tako postaja spolnost vse bolj avtonomna in prilagodljiva, saj se osvobaja zunanjih prisil in postaja stvar posameznika, ki z njo sledi samoraziskovanju in samoizpolnitvi. Pomembno je le, ali spolnost posamezniku prinese samouresničitev in zadovoljitev (Giddens 2000).

»Zahteva po ženskem spolnem užitku je postala temeljni del rekonstrukcije intimnosti, kar je bila enako pomembna emancipacija kot vsaka druga, ki so jo ženske želele doseči v javni sferi« (Giddens 2000, 181).

4 ODNOSI IN LJUBEZEN

Posameznik vsakodnevno vstopa v različne vrste odnosov - bodisi družinske, prijateljske, poslovne, partnerske ali ljubezenske. Nekateri odnosi so kratkotrajni, drugi trajajo dalj časa, nekateri so nam pomembni spet drugi nepomembni. Ljubezenski odnosi nam predstavljajo pomemben del odnosov ter osrednjo temo našega sveta. O njej govorijo po televiziji, radiu, opevajo jo filmi, glasba, literatura, z njo se ukvarjamo v vsakdanjih pogovorih. Je glavna tema mnogih člankov in o njej je napisano nemalo ljubezenskih priročnikov. O ljubezni in z njo povezanimi temami vsi govorimo, mislimo, sanjamo, si jo želimo, jo tudi živimo. Zdi se, da je osrednja vrednota naše dobe. »Nepopolni posameznik z ljubezenskim razmerjem na neki način postane popoln« (Giddens 2000, 52).

Naše predstave o ljubezni so pod močnim vtisom kulture, so socialni konstrukt. Tako je v nekem intervjuju ob predstavitvi svoje knjige *Formule ljubezni* rekel znani psihoterpevt dr. Milivojević: »Ljubezen je treba preučevati v primitivnih plemenih. Recimo nekje ob Amazonki najdete majhno pleme. Vidite njo, ki nima zob in ji prsi visijo do kolen, in vidite njega, ki je tudi podobno »čuden«. Ampak oči jima žarijo, rada se imata in njuni otroci brezskrbno tekajo naokoli. Vidite, to je ljubezen!« (Milivojević 2009).

4.1 TRADICIONALNI PARTNERSKI ODNOSI

V preteklosti je zakonska zveza pomenila edino možno obliko partnerskih odnosov. Zakon ni bil nujno povezan z ljubeznijo, predvsem je bil pomemben za družbeni in socialni položaj. Bil je nekakšna premišljena skupnost, ustvarjena na podlagi racionalnih razlogov. Bistven je bil za tvorjenje osnovne družbene celice – družine. Zakoncema je predstavljal zavetje, varnost in možnost umika v intimo. Glavni nalogi družine sta bili zagotavljanje preživetja in potomstva. Prostora za osebna nagnjenja, čustva, motive ni bilo (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 59).

Takšna oblika skupnosti ima kar nekaj prednosti. Ker ni utemeljena na čustvih, ki so zelo spremenljiva, tudi težje razpade. Prav tako zveza ne temelji na privlačnosti med partnerjema, zato je to slab razlog za razpad zakonske zveze. Zaradi teh razlogov, tradicije in nadvlade katoliške cerkve nad življenjem ljudi, ločitve v preteklosti niso bile običajne oz. so predstavljale nekakšen tabu.

Kljub nizkemu številu ločitev v preteklosti pa to ni pomenilo, da so bili tovrstni zakoni srečni. Zakon je temeljil na pogodbi in ne na medsebojni privlačnosti, zaradi česar sta partnerja stopala v fizični stik le toliko, da sta opravila svoje zakonske dolžnosti – skrb za potomce. Potešitev spolne sle in iskanje užitkov v fizičnem stiku pa sta našla zunaj zakona. »Tudi precej drugih aristokracij poleg evropske je ločilo med čisto spolnostjo v zakonu in erotičnostjo zunajzakonskih razmerij« (Giddens 2000, 45).

Tovrstno obnašanje je bila predvsem domena moških kot »lovcev«. Zanje je bilo pomembno le to, da so poskrbeli za svojo družino, kar pa so počeli v svojem prostem času zunaj svojega doma, pa je bila izključno njihova stvar. Ženskam takega obnašanja niso dovoljevali. Prešuštnice so kaj hitro označili in jih ožigosali za prostitutke, čarovnice. Ženska je morala

ostati čista, nedotaknjena do poroke, saj so moškimi predstavljale okras, ki ga je potrebno varovati pred drugimi. »Krepost so dolgo opredeljevali kot zmožnost ženske, da ne podleže spolni skušnjavi, zavračanje take skušnjave pa so podpirala razna institucionalna varovala, kot so bila dvorjenje pod nadzorom gardedam, prisilne poroke in tako naprej« (Giddens 2000, 13).

Ženska, mati, žena je bila odgovorna za dobro počutje svojega moža, vzgojo otrok in gospodinjstva opravila. »Etos romantične ljubezni je imel na položaj žensk dvojni učinek. Na eni strani je pripomogel k temu, da je umestil ženske v njihov prostor – dom. Na drugi strani pa lahko romantično ljubezen vidimo kot dejavno, radikalno ukvarjanje z moškostjo moderne družbe« (Giddens 2000, 8). Ženskam je bila tako kot glavna vrednota in poslanstvo ljubezen do moža, otrok, doma in preostale družine. S tem je prišla skrb za vse naštet, strah pred izgubo in zato trud za brezhibno opravljanje svoje vloge. »Romantična ljubezen je bila v bistvu feminizirana ljubezen, saj je z delitvijo področij dela postalo negovanje ljubezni večinoma ženska naloga. Ideje romantične ljubezni so bile jasno povezane s tem, da so ženske podrejene doma in razmeroma ločene od zunanjega sveta« (Giddens 2000, 50).

Tu so torej korenite zapovedi, ki še danes, ko so stvari radikalno drugačne kot ob nastanku teh idej, ženske kot pregovorno nežnejši spol še vedno preganja: »Zakon so imeli za osrednjo izkušnjo ženske« (Giddens 2000, 59).

4.2 LJUBEZEN IN ČUSTVA V SODOBNI DRUŽBI

»Čustva so temeljni in neločljivi del koncepta človeka in človeške družbenosti« (Šadl 1999, 9).

Tako vsak človek ima čustva in je med vsemi živimi bitji najbolj čustven. Čustva skupaj z razumom definirajo tisto, kar je bistvo človečnosti. Preučevanje čustev je eno pomembnejših področij v družbenih vedah. V modernih družbah pa je prišlo do prevlade racionalizacije nad čustvi. Prevladujoča oblika, ki jo predstavlja moderni svet, je intelekt in denar. Na eni strani nam te spremembe odpirajo nove možnosti, na drugi strani pa potiskajo v ozadje emocionalne vsebine personalne izkušnje. Vlogo povezovanja in zbliževanja ljudi je prevzel denar, življenje pa je postalo manj čustveno. Posamezniki se z višjo stopnjo intelektualnosti zavarujejo pred senzitivnostjo in tako lahko reagirajo s svojo glavo ne s svojim srcem. Ta

pristop pa ne zaobide niti intimnih in emocionalnih odnosov. Človek nastopa le še kot številka saj »virtuozi čustev« niso več mogoči (Šadl 1999).

»Nekateri so dejali, da je romantična ljubezen zarota, ki so jo skovali moški proti ženskam, da bi jim misli napolnili s praznimi in neuresničljivimi sanjami« (Giddens 2000, 48). Danes so stvari povsem drugačne. Zakonska zveza ni več primarni cilj, tudi ženskam ne. »Tukaj nastaja zgodovinsko nova oblika identitete, ki bi jo morda še najbolj lahko označili z izrazom stabilnost, pogojena z drugo osebo« (Beck in Beck-Gernstein 2006, 59).

Sliši se bolje, saj imamo več svobode in več možnosti izbire, da sami odločamo, kako bomo živeli. Vse to je prineslo tudi negativne posledice. »Življenjski poteki posameznikov so postali vse bolj odvisni od osebnih odločitev, kar povečuje različnosti individualnih življenjskih načrtov pa tudi njihovo tveganost. O vseh teh možnostih in oblikah skupnega življenja se morajo danes odločati posamezniki. Te izbire so vse bolj legitimne in normalizirane, a zato za posameznika oz. posameznico nič manj boleče in težavne« (Ule, Kuhar 2003, 25). Vsak prehod v neko novo stanje, v nek nov družbeni položaj pomeni velik korak v življenju posameznika, ki je za nekatere lahko precej stresen.

Družinske vezi naj ne bi bile več toliko pomembne, poudarek je na individualiziranem posamezniku. »Tržni model postmodernega življenja predpostavlja družbo brez družin in otrok. Usmerjen je na posameznika in ukvarjanje s samim seboj. Tržni subjekt je po tem pojmovanju individualiziran subjekt, ki ga ne ovirajo medosebni odnosi, zakon ali družina« (Ule, Kuhar 2003, 27).

4.3 MODERNA IDEJA O LJUBEZNI IN SREČI

Romantična ljubezen je eden od osrednjih idealov naše družbe: tesna, čustvena zveza, ki vodi k poroki in potem traja skozi vse življenje, kot pravi klasična formula: »... dokler vaju smrt ne loči.« Vendar pa je slika, ki nam jo nudijo statistične raziskave, popolnoma drugačna. Procesi individualizacije imajo namreč vselej dva obraza. Po eni strani jih lahko razumemo kot procese, ki širijo naš življenjski radij in nam nudijo več možnosti svobode, izbire in delovanja. Po drugi strani pa povzročajo, da postajajo naša življenja vse bolj tvegana in da je

v naših življenjskih zgodbah vse več konfliktov ter prelomov (Beck in Beck - Gernsheim 2006, 90).

Zakon, za katerega nič več ne jamči sistem družbenih prisil, lahko poslej temelji le še na individualnih odločitvah. Se pravi, da temelji na individualni ideji sreče, ideji, za katero domnevamo, da v najboljšem primeru obema zakoncema pomeni isto. Srečo pa je na splošno težko definirati, in vprašanje postane nerešljivo, brž ko upoštevamo še moderno voljo, da bi bili gospodarji lastne sreče ali, kar je nemara isto, da bi *začutili*, iz česa je narejena, jo analizirali, okusili, da bi jo lahko z dobro premišljenimi popravki izboljšali. Vaša sreča, nam nenehno pridigajo po ilustriranih revijah, je odvisna od tega, zahteva ono – to in ono pa je vselej nekaj, kar si je treba *pridobiti*, najpogosteje seveda z denarjem. Rezultat te propagande je, da smo obsedeni z idejo o zlahka pridobljeni sreči, hkrati pa ne moremo biti srečni. Vse, kar nam predlagajo, nas namreč vpeljuje v svet primerjav, v katerem bo sreča mogoča šele tedaj, ko bo človek kakor bog. Sreča je Evridika: brž, ko se je hočemo dotakniti, smo jo izgubili. Živimo lahko le tako, da jo *sprejemamo*, in umre, ko jo zahtevamo. Človek je ali ni srečen, sreča mu ne more pripadati. Vsa sreča, ki bi jo radi doživeli, ki bi jo hoteli imeti na voljo – namesto da *smo* v njej po milosti – se v trenutku spremeni v neznosno praznino (De Rougemont 1999, 281-282).

Naši sodobniki in sodobnice se nemara dolgočasijo ali pa hočejo na skrivaj goljufati, ko zakon utemeljujejo na taki »sreči«. Bržkone prav ta namen ali to upanje vsaj delno pojasnjujeta lahkotnost, s kakršno se ljudje poročajo, ne da bi »verjeli v zakon«. Sanje o možni strasti delujejo kakor nenehna zabava, ki uspeva upore dolgočasje. Ljudje vedo, da bo strast prinesla gorje – a si mislijo, da je to gorje lepše in bolj »živo« kakor vsakdanje življenje, bolj vznemirljivo kakor vsakdanja »mala sreča« (De Rougemont 1999, 283).

Znajdemo se v protislovju. Zašli smo z upanjem v rešitev – in našli nove probleme. Iskali smo ljubezen, da bi našli pomoč, zaupanje, varnost – a dolge, morda neskončne ljubezenske muke prinašajo soočenja, tveganja in nevarnosti. V ljubezni ni mogoče ničesar na hitro urediti, ni rešitev – za – zmeraj, nobenih jamstev, da bomo vedno in zares zadovoljni, nobenih zagotovil, da bomo dobili svoj vložek nazaj, če ne bomo takoj in v vsem zadovoljni. V ljubezni pač ni vseh tistih varovalnih in zavarovalnih naprav, s katerimi nas mami porabniška družba. A ker smo razvajeni od obljub, s katerimi so trgovci tako radodarni, smo izgubili veščine, da bi se spoprijeli s tveganji, predvsem pa tega ne zmoremo več sami. Zato tudi ljubezen raje nategnemo na porabniško kopito,

edino, ob katerem se počutimo varno in udobno. »Porabniško kopito« pravi, da mora biti zadovoljstvo takojšnje, edina vrednost in izključna »uporabnost« predmetov pa je v tem, da omogočajo užitek. Ko ga je konec (ker se predmeti izrabijo in obrabijo, ker postajajo vse bolj in pretirano dolgočasno domači, nepreizkušeni in zato vznemirljivejši nadomestki), res ni razloga, da imamo hišo polno nekoristne šare (Bauman 2008, 62).

Za hip se ustavimo pri strokovnjakih, specialistih v pisanju receptov za človeška razmerja, posebej ljubezenska. »Napol ločene pare« slavijo kot »revolucionarje v odnosih, ki so predrli dušeče balone partnerstva«, kot pravi eden od njih v zelo spoštovani in brani reviji. Drug strokovnjak/svetovalec bralstvo uči:«... ko stopate v razmerje, čeprav le napol, nikar ne pozabite, da s tem zapirate vrata drugim romantičnim priložnostim, ki bodo morda bolj zadovoljujoče in izpolnjujoče.« Spet tretji svetuje, da morajo razmerja, podobno kot avtomobili, na občasne testne vožnje in da jih je treba umakniti iz uporabe, če so rezultati negativni. Naslednji zveni še bolj surovo: »Obljube o zavezanosti so na dolgi rok povsem nesmiselne ... kot vse naložbe se večajo in zmanjšujejo.« Tako torej, če želite »razmerje«, ohranjajte razdaljo; če hočete izpolnitev, se ne zavezujte in tega ne pričakujte od drugih. Vsa vrata naj bodo ves čas na stežaj odprta (Bauman 2008, 64-65).

Številne raziskave so pokazale, da dandanes ljudje od partnerskega odnosa pričakujejo neprimerno več, kot v preteklosti. To, da partnerja nekako shajata drug z drugim, dandanes še zdaleč ni dovolj. Ljudje si želijo več, želijo si sreče in izpolnitve, želijo si uresničenje ameriških sanj v lastnem domu. To seveda po drug strani neizogibno vodi do razočaranj (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 106).

To, kar dandanes ljudi združuje, torej ni več skupna stvar«, temveč pričakovanja osebne sreče: »tisti pravi« partner, mešanica sanjskega moškega (ženske) in tovariša (tovarišice), s katerim je možno marsikaj ušpičiti. Ampak sanje se spreminjajo in v visoko industrializirani družbi so možnosti za to, da karkoli ušpičimo, tako ali tako vedno manjše. Tako je sreča postala minljiva (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 112).

V svetu, kjer nevezanost praticiramo kot vsakdanjo strategijo prevlade in samo uveljavljanja, je v življenju kaj malo trdnih reči – če sploh katera – za katero lahko rečemo, da bo trajala. Mišljenje na dolgi rok, še bolj pa dolgotrajne zavezanosti in dolžnosti, so res videti »nesmiselne«. Še huje, zdijo se kontraproduktivne, naravnost nevarne, nespameten korak, navlaka, ki jo je treba vreči v morje, še raje pa sploh ne jemati na krov (Bauman 2008, 65-66).

V tekoče modernem svetu so razmerja, za katera vemo, da težijo k dolgotrajni zavezanosti ali jo neprevidno ustvarjajo, polna nevarnosti. Pa jih vseeno potrebujemo, hudo potrebujemo, ne le zaradi moralne skrbi, da bi bilo drugim dobro, pač pa tudi zase, zaradi lastne kohezije. Ko stopamo v razmerje in ostajamo v njem, se strah in želja bojujeta za prevlado. Goreče se bojujemo za varnost, ki jo prinaša samo zavezanost – in vendar se zmage ne bojimo nič manj kot poraza. Naš odnos do človeških vezi je ambivalenten, možnosti za razrešitev ambivalence pa so danes prav pičle (Bauman 2008, 66).

Obupen dolgčas ali strast: to je dilema, ki jo v naše življenje prinaša moderna ideja o sreči. Vsekakor pa ta ideja grozi, da bo uničila zakon kot družbeno ustanovo, ki jo določa prav *stabilnost* (De Rougemont 1999, 282).

4.4 ROMANTIČNA LJUBEZEN

Od poznega 18. stoletja naprej čutimo vpliv romantične ljubezni, ki je vključevala elemente *amour passion*. V pojmovnem sklopu, ki je bil povezan z romantično ljubeznijo, je bila ljubezen prvič povezana s svobodo (Giddens 2000, 46).

Pogosto mislimo, da je iz romantične ljubezni razvidna takojšnja privlačnost, »ljubezen na prvi pogled«. Toda čeprav je takojšnja privlačnost del romantične ljubezni, jo moramo precej ostro ločiti od spolno-erotičnih pulzij strastne ljubezni. »Prvi pogled« je komunikacijska gesta, s katero intuitivno dojamemo lastnosti drugega. To je proces, v katerem nas privlači nekdo, ki lahko, kot pravimo, »izpolni« naše življenje (Giddens 2000, 47).

Romantična ljubezen se je postopoma ločila od *amour passion*, čeprav je ohranila nekatere njene lastnosti. Romantična ljubezen je predpostavljala določeno stopnjo samoizpraševanja. Kako čutim do drugega? Kako drugi čuti do mene? Ali so najini občutki dovolj »globoki«, da bi zdržali dolgoročno vez? V nasprotju z *amour passion*, ki vzplamti nepričakovano, romantična ljubezen drugače odtuji oba posameznika od širših družbenih okoliščin. Zagotavlja namreč dolgoročno življenjsko pot, usmerjeno v vnaprej pričakovano prihodnost,

ki pa jo bosta partnerja lahko po svoje oblikovala, hkrati pa ustvarja »skupno zgodbo«, ki pomaga ločiti zakonsko razmerje od drugih vidikov organiziranosti družine, in mu daje posebno prvenstvo (Giddens 2000, 51-52).

Sotočna ljubezen, po drugi strani, je dejavna, odvisna ljubezen, zaradi česar se bode s paradigmo romantične ljubezni. Tako se današnja družba, ki se »razvezuje in ločuje«, zdi bolj učinek sotočne ljubezni kot pa njen vzrok. Kolikor bolj se sotočna ljubezen utrjuje kot realna možnost, toliko bolj blede želja po tem, da bi si našli »posebnega človeka«, in toliko več velja »posebno razmerje« (Giddens 2000, 67).

V čistem razmerju zaupanje nima podpore od zunaj, temveč ga moramo razviti na temelju intimnosti. Zaupanje je trdna vera v drugega in tudi v to, da bo skupna vez prestala prihodnje travme. Gre za več kot le za dobro vero, čeprav je ta že sama po sebi problematična. Ko zaupamo drugemu, stavimo na njegovo zmožnost, da bo dejansko deloval dosledno in pošteno (Giddens 2000, 142).

Ljubiti pomeni biti pripravljen deliti in premešati dve biografiji, od katerih vsaka nosi različno prtljago izkušenj in spominov in vsaka hodi svojo pot; pomeni pa tudi sporazuma o prihodnosti, torej veliko neznanko. Pomeni odvisnost od drugega, enako svobodnega, da izbira in sledi svoji izbiri, se pravi, odvisnost od nepredvidljive osebe, polne presenečenj. Želja ljubiti in biti ljubljen se lahko izpolni le, če jo podpira resnična pripravljenost biti skupaj v »dobrem in slabem«, če smo pripravljeni tvegati lastno svobodo, da bi ubranili svobodi ljubljene/ljubljenega (Bauman 2008, 61).

Skupna zgodovina, ki jo razvijeta posameznika, v določenih točkah neogibno izloči druge ljudi, ki postanejo del posplošenega »zunaj«. Izključnost ni zagotovilo za zaupanje, vendar ga vseeno pomembno spodbuja. Intimnost pomeni, da posameznik odkrije čustva in dejanja, ki jih verjetno ne bi izpostavil pogledu širše javnosti. Pravzaprav je razkritje tistega, kar ne kažemo drugim, eno izmed glavnih psiholoških znamenj, ki v drugem zelo verjetno vzbudijo zaupanje in ki jih pri njem iščemo v zameno. Ni težko videti, kako lahko samorazkritje, ki ga predvideva intimnost, povzroči soodvisnost, če ne poskušamo ohranjati avtonomnosti. Če psihološko »dajanje« drugemu ni obojestransko in primerno uravnovešeno, bo en posameznik svoje želje določal ne glede na drugega, od njega pa pričakoval, da se bo strinjal z njimi (Giddens 2000, 142-143).

Spremenljivost osebne identitete se pogosto ne ujame povsem z zahtevami čistega razmerja. Partnerja morata poskusiti ohraniti medsebojno zaupanje in si puščati določeno svobodo, tudi če si izbereta različni razvojni poti. To, da nekomu zaupamo, pomeni, da se odrečemo priložnostim, ko bi ga lahko nadzorovali in poskušali njegove dejavnosti spraviti v en kalup. Pri tem pa drugi ne bo nujno uporabil avtonomije, ki mu je dana, za to, da bo izpolnil potrebe, ki jih ima njegov partner v razmerju. Tako se razmerje lahko konča, ker »sva si izbrala različne poti (Giddens 2000, 143-144).

4.5 PLASTIČNA SEKSUALNOST IN ČISTO RAZMERJE

Hitre družbene spremembe so povzročile premik k intenzivnim intimnim odnosom v osebnem življenju. Hitri tempo življenja nas sili, da postanemo samorefleksivni, da neprestano ugotavljamo, kdo smo in kakšne vrste osebnih odnosov si želimo. Glede na družbene spremembe, spol in intimnosti je sociolog Anthony Giddens izpostavil dva pojma – »čisto razmerje« in »plastična seksualnost«.

Čisto razmerje je po Giddensu (2000) nova oblika osebnih odnosov, ki se pojavlja v sodobnih pomodernih družbah. V čistem razmerju dva posameznika stopita v stik zaradi stika samega. Gre za odnos med enakimi. V tem »idealnem« tipu razmerja so pravila postavljena demokratično. Odnos obstaja neodvisno od zunanjih dejavnikov vse dokler prinaša ugodnosti, nagrade. Pričakuje in zahteva se stalno medsebojno razumevanje vpletenih oseb in razvito samorazumevanje vsakega posameznika. To pa prinaša veliko psihološko obremenitev za vsako vpleteno osebo. Zaradi visokih zahtev, ki jih čisto razmerje postavlja osebam v odnosu, ter zaradi razlik v sposobnostih posameznikov za gradnjo takšnega razmerja, pogosto čisto razmerje vzbuja občutke nezadovoljstva s partnerjem. Odnos traja tako dolgo, dokler partnerja drug drugemu nudita zadovoljstvo. Brez vzajemnega zadovoljevanja odnos ne more obstajati. (Ule 2000, 311). Emocionalna komunikacija med partnerji predstavlja bistven del »nove intimnosti«. »Spremembe, ki se dogajajo, ne oznanjajo le preobrazbe intimnosti, ampak nov način ustvarjanja intimnosti« (Giddens 2000, 213).

Alenka Švab je povzela elemente čistega razmerja v idealnotipski obliki (Švab v Giddens 2000, 214-215):

- Tovrstno razmerje ni več povezano z zunanjimi razmerami družbenega ali ekonomskega sveta. V preteklosti je bila zakonska zveza sklenjena kot pogodba in ne kot samostojna odločitev partnerjev samih. Spodbujali so jo starši. V pomodernih družbah postaja zakonska zveza vedno bolj razmerje, ki je posledica obojestranskega emotivnega zadovoljevanja partnerjev in izvira iz tesnih stikov z drugimi.
- Takšno »čisto« razmerje deluje v korist obeh partnerjev in obstaja samo po sebi. Vsaka stvar, ki se v razmerju zgodi, lahko samo razmerje tudi hitro ogrozi. Takšno zadovoljujoče razmerje je težko vzpostaviti in ga vzdrževati zaradi številnih ljubezenskih in spolnih nasprotij.
- Medosebna zavezanost je eden glavnih elementov čistega razmerja. Zavezanost pa je težko vzdrževati, ker predpostavlja obojestransko odločitev za čisto razmerje.
- To razmerje je odprto in refleksivno. »Bolj kot je razmerje odvisno le samo od sebe, bolj je refleksivno prespraševanje pomembno, a hkrati tudi prispeva k napetostim« (Giddens 2000, 213).
- Čisto razmerje temelji na intimnosti, ki je pogoj za morebitno dolgotrajno razmerje. Intimnost se razume kot drugi obraz zasebnosti oziroma postane možna, ko že obstaja osnovna zasebnost.
- Bistvenega pomena je medsebojno zaupanje med partnerjema. Le tega pa si je potrebno pridobiti v razmerju. Partner mora biti zato zaupljiv in tudi vreden zaupanja, da si tovrstno zaupanje lahko pridobi. Zaupanje je zelo povezano z intimnostjo in odraža ravnotežje med avtonomijo in vzajemnim razkrivanjem, ki je potrebno za samo vzdrževanje intimnih razmerij.
- Čisto razmerje velja za vse vrste partnerskih intimnih razmerij in se ne omejuje le na heteroseksualno usmeritev.
- Čisto razmerje je diadno razmerje. Posameznik je po vsej verjetnosti vpleten v številne oblike družbenih razmerij, ki težijo k čisti obliki. Čista razmerja pa nastajajo predvsem v seksualnosti, zakonski zvezi in prijateljstvu.

Iz čistega razmerja je Giddens navezal pojem »plastična seksualnost«, ki predstavlja obliko seksualnosti, ki je osvobodjena dosedanje reproduktivne funkcije in predhodnih predstav o tem, kaj je primerno vedenje v spolnosti in kaj ne. Moški ne narekujejo več spolnih užitkov temveč ženske izražajo svoje lastne užitke. Tezo o plastični seksualnosti Giddens utemeljuje z žensko spolno emancipacijo, z razvojem sodobnih kontracepcijskih sredstev in novih reproduktivnih

tehnologij ter s tematizacijo in spreminjanjem družbene percepcije homoseksualnosti. Zaradi teh dejavnikov so se začeli ideali romantične ljubezni lomiti. Po paradigmi romantične ljubezni je ljubezen pristna le, če je »večna« ali »ena in edina«. Izhajala je iz predpostavke, da razmerje lahko temelji na čustveni povezanosti dveh posameznikov in ne na zunanjih merilih družbe. Romantična ljubezen je odvisna od projektivne identifikacije kot sredstva, s katerim bodoča partnerja privlačita drug drugega in postaneta vezana drug na drugega. Projekcija ustvarja občutek, da smo eno z drugim človekom. Sanje žensk o romantični ljubezni so jih vse prepogosto pripeljale v stanje podrejenosti, saj moč v tovrstnem razmerju ni temeljila na enakosti. Prevelika pričakovanja v zvezi z romanco so dovoljevala le malo prostora za individualne razlike in individualno obnašanje. Danes predstavlja romantična ljubezen obliko ljubezni, ki je pripomogla k izkrivljenju in omejevanju možnosti za vzpostavitev razmerja, kot pa razmerje, ki bi pomagalo usmerjati posameznike pri izražanju emocionalnih občutkov. Tako se je romantična ljubezen fragmentirala in razvila v »sotočno ljubezen«, ki predstavlja aktivno ljubezen, okoli katere se je potrebno neprestano pogajati.

Sotočna ljubezen predpostavlja model čistega razmerja, kjer je osrednjega pomena, da poznamo lastnosti drugega. Posameznikova seksualnost je eden izmed dejavnikov, ki ga je potrebno s pogajanjem sprejeti kot del razmerja. Pri tej ljubezni gre za stanje, ko se drug drugemu odpremo. Taka ljubezen predpostavlja enakost pri čustvenem dajanju in prejemanju in če je ta pogoj izpolnjen, se ljubezenska zveza približa čistemu razmerju. Ljubezen med partnerjema se razvija sorazmerno z intimnostjo. Le ta omogoča vzajemno razkrivanje skrbi in potreb, hkrati pa uči partnerje sposobnosti biti ranljiv za drugega. Sotočna ljubezen vpelje »umetnost ljubezni« v samo jedro zakonskega razmerja. Ključni element za obstoj razmerja postane medsebojno dajanje spolnih užitkov med partnerjema. Sotočna ljubezen ni nujno monogamna v smislu spolne izključenosti. Čisto razmerje drži skupaj sprejemanje razmerja obeh partnerjev kot razmerja, ki obema daje dovolj in se jima ga zdi vredno nadaljevati (Giddens 2000, 67-69).

Čisto razmerje in plastična seksualnost omogočata posameznikom, da intenzivno raziščejo in ustvarijo samega sebe.

Sam razvoj čistega razmerja in plastične seksualnosti je do danes močno spodkopal heteroseksualno zakonsko zvezo. Kljub temu se zdi, da heteroseksualna zveza ohranja svoj osrednji položaj v družbi. Nekateri pari še danes sklepajo in vzdržujejo zakonske zveze zaradi reprodukcije in vzgoje otrok. Navzočnost otrok pa pogosto prinese številne napetosti v

razmerju in ga razdre. Tako se večina heteroseksualnih zakonskih zvez, ki se ne približajo čistemu razmerju, razvije v dve smeri. Prva oblika je primer tovariške zakonske zveze, kjer je močno prisotna medsebojna naklonjenost in enakost med partnerjema, vendar je raven spolne dejavnosti partnerjev izredno nizka. Druga oblika pa je tista, kjer partnerja razumeta zakonsko zvezo kot dom, čustveno pa le malo vlagata drug v drugega. Zakonsko zvezo dojemata kot varno okolje, ki jima omogoča izhodišče za soočanje s širšim svetom. Obe obliki heteroseksualne zakonske zveze se verjetno nagibata k čistemu razmerju. Ali bosta ustvarila čisto razmerje in kako dolgo ga bosta vzdrževala, pa je odvisno od tega, ali se bosta dejansko zbližala oziroma oddaljila drug od drugega (Giddens 2000, 158).

5 KOMUNIKACIJA

Komunikacija izhaja iz latinske besede *communicare*, kar pomeni posvetovati se, razpravljati o nečem, vprašati za nasvet. Komuniciranje je prenos sprejetih simbolov med ljudmi. Ko komunicirajo, ljudje med seboj prenašajo sporočila s pomočjo različnih simbolov (besed, kretenj, govornice telesa, slik ...). Sestavni del vsakdanjega življenja je komuniciranje. Brez njega pravzaprav ne moremo živeti. Ljudje se naučijo govoriti in se sporazumevati z drugimi že zelo zgodaj v obdobju primarne socializacije in uporabljajo to veščino vse življenje. A kljub temu uspešno sporazumevanje med ljudmi ne poteka avtomatično. Ravno zato, ker se je pogosto ne učimo načrtno, imamo nemalokrat težave z njo.

V komuniciranju med osebami gre za kompleksen socialno psihološki proces, za posebno obliko socialne interakcije in socialne delitve pomenov. Nameni komuniciranja so različni; prenos sporočil med posamezniki, vzpostavljanje – ohranjanje odnosov, usklajevanje delovanja ljudi med seboj. Področja komuniciranja zavzemajo številne znanstvene discipline, kot so: sociologija, politologija, psihologija, jezikoslovje, antropologija, informatika, organizacijske vede. Vsaka od teh skupin pa prinaša v proces komunikacije svoje vplive (Ule 2005).

5.1 MODELI KOMUNICIRANJA

»Modeli komuniciranja so poenostavljeni prikazi komuniciranja ali določenih vidikov, faz komuniciranja, ki izhajajo iz vodilnih teorij komuniciranja. V raziskovanju komuniciranja poznamo več modelov komuniciranja. Najpogosteje se omenjajo:

- a) linearni model komuniciranja,
- b) interakcijski model komuniciranja,
- c) transakcijski model komuniciranja,
- d) spiralni model komuniciranja« (Ule 2005, 99).

a) Linearni model komuniciranja (Claude Shannon 1964)

Je najstarejši in je sestavljen iz sporočevalca, prejemnika in sporočil, ki potekajo med sporočevalcem in prejemnikom sporočil. Sporočevalec najprej kodira sporočilo v določeno zaporedje signalov, ki jih po komunikacijskem kanalu pošlje prejemniku. Prejemnik nato sprejme kar se da nepopačeno zaporedje signalov in dekodira informacijo, ki je v signalu. Če mu to uspe, lahko rečemo, da je sprejel sporočilo.

b) Interakcijski model komuniciranja

Dopolnjuje linearni model s krožnostjo in samonanašanjem (Schramm v Ule, 2005). Komuniciranje poteka v krožni smeri, od sporočevalca k prejemniku sporočil, vendar ne sočasno. »Bistven člen tega modela je povratna zveza med sporočevalcem in prejemnikom, ki jo povzroča ustrezen odgovor prejemnika na sporočilo sporočevalca, ustrezno lastno sporočilo, ki ga prejemnik pošlje sporočevalcu. Tedaj prejšnji prejemnik postane novi sporočevalec, prejšnji sporočevalec pa novi prejemnik« (Ule 2005, 100). Upira se na verbalne in na neverbalne signale. Pri predelavi informacij sodelujejo naša čutila (fiziološki aparat), čustva (psihološki aparat) in jezik (semantični sistemi).

c) Transakcijski model komuniciranja

Za razliko od interakcijskega modela vsebuje sočasnost oddajanja in sprejemanja sporočil, sočasnost kodiranja in dekodiranja. Sporočevalec in prejemnik sta sočasno odgovorna za učinek uspešnosti komuniciranja. Ljudje tako skupaj in sočasno ustvarjajo pomen sporočila.

Zaradi predhodnih izkušenj sporočila delujejo ena na drugo. »Udeleženci komunikacijske situacije morajo graditi socialno deljene pomene, pri čemer mora vsak od njih razumeti in v svoje življenje sprejeti del izkušnje drugih oseb« (Ule 2005, 101).

d) Spiralni model komuniciranja (Frank Dance 1967)

Razvoj komuniciranja je ponazoril kot gibanje po vijačnici, kjer je vsak naslednji zavoj večji od predhodnih. Ponavljajo se krožna gibanja vedno na višji ravni. Komunikacijski proces nenehno napreduje in je delno odvisen od svoje preteklosti. V tej vijačnici ni nobenega »magičnega« končnega zavoja, saj se vijačnica nenehno dviga kvišku in vrača vase.

5.2 RAZLIČNA VIDENJA PARTNERSTVA MED SPOLOMA

Sociolingvistka Deborah Tannen (1990) pojasnjuje različne življenjske situacije kot jih doživljajo moški in ženske ter predstavi temeljne razlike komunikacije in odzivanja med spoloma. Povzela sem nekaj primerov iz njene svetovno znane knjige *You just dont understand*.

RAZLIČNE BESEDE, RAZLIČNI SVETOV

➤ Napad vs. užaljenost

Moški v situaciji kjer začutijo neko vrsto ogroženosti, napada, čutijo potrebo po tem, da se zaščitijo in temu primerno tudi reagirajo. Ženska pa ob določenem napadu čuti samo globoko užaljenost, nepravičnost, naredi pa ne nič drugega kot da opravičuje svoj položaj. Tako Tannen-ova na vprašanja »kako s partnerjem lahko ohranjata zvezo na daljavo«, čuti, da mora opravičevati svojo zvezo, čuti se prizadeto, ker nekdo s takšnimi vprašanji vdira v njuno zasebnost, medtem ko njen partner to prikaže sogovorniku kot prednost, češ, da se pari, ki so skupaj ves čas, manj pogovarjajo, in da imata onadva srečo, ker lahko kot profesorja uživata podaljšane vikende in poleti 3 mesece počitnic (Tannen 1990, 25).

➤ Neodvisnost vs. intimnost

Moškemu je najpomembnejše biti neodvisen, to pa pomeni, da ni potrebno za posamezno odločitev spraševati nikogar, ampak se lahko sam odloči in načrtuje. Ženski to predstavlja temeljni konflikt. Za razliko od moškega, je njej najpomembnejša intimnost. To, da ima nekoga, s katerim usklajuje svoje dejavnosti, in s katerim se skupaj odloča in sprejema odločitve, ji predstavlja prednost. Potreben ji je občutek bližine, povezanosti. Moškemu pa to predstavlja oviro za neodvisnost (Tannen 1990, 27).

➤ Hierarhija

Intimnost sporoča: »midva sva si blizu in sva enaka«, neodvisnost pa pravi: »sva ločena in različna«. Glavni element povezanosti je simetrija, kar bi pomenilo, da so ljudje med seboj enaki ter da tudi čutijo enako. Vendar pa temu ni tako. Moški na vsak način želi ostati neodvisen in ne mara občutka, da mu ženska nekaj ukaže. Ženska pa je nagnjena k temu, da naredi, kar se od nje pričakuje. Moški se temu na vsak način upirajo in na ponovno prošnjo ženske, da naj nekaj naredi, bo nagonsko počakal nekaj časa, preden bo to naredil. Pomembna je hierarhija in dejstvo, da moški, še vedno želijo biti na višjih položajih saj se drugače počutijo neugodno, nemočno, neuspešno. Ne želijo imeti občutka, da so od nekoga odvisni oz. da je njihova usoda v rokah drugih, ki so nad njimi. Tako npr. pred svojimi prijatelji ne želijo izpasti »copate«, ki ubogajo ukaze svoje ženske, ne upajo si vprašati svojega šefa za napredovanje, saj bi s tem priznali, da so v njegovih rokah (Tannen 1990, 28).

➤ Razumevanje metasporočil

Zaradi hierarhije med posamezniki se zgodi, da različno razumemo posamezna sporočila. Tam kjer nekdo vidi pomoč, lahko nekdo drug, ki je v podrejenem položaju, vidi le žuganje s prstom in sporočilo o svoji nesposobnosti oz. »nadsposobnosti« tistega, ki ponuja pomoč. Pomembno je torej, v kakšne okvire postavimo tisto, kar želimo povedati. Če govorimo kot učitelji, nas posameznik lahko razume kot pikolovske ali kot prijazne. Tako bo ženska, ki ji bo moški dal prednost na cesti, to z nasmehom sprejela in odpeljala mimo. Moški pa bo na isto situacijo reagiral tako, da ne bo želel sprejeti te ponudbe, saj bi to pomenilo, da je priznal podrejeni položaj. Moški ne da prednost ženski, ker bi bila to njena pravica, temveč zato, ker

jo smatra kot podrejeno, in ji želi pomagati. Moški zato take ponudbe ne bo sprejel, ker ne želi biti podrejen (Tannen 1990, 31).

➤ Pomen ščitenja

Moški so tisti, ki naj ščitijo. Tako so bili vzgajani in socializirani. Ko ženske varujejo oz. ščitijo nekoga, so to po navadi otroci. Zato moški ne želijo, da bi ženske ščitile njih, saj se potem počutijo kot otroci (Tannen 1990, 35).

➤ Različni pristopi za isti cilj

V interakciji z drugimi tako moški kot ženske posegamo po določenih strategijah. Moški večkrat za dosego nekega cilja izkoriščajo svoj status, medtem ko ženske raje omenijo različne veze in poznanstva. Ker dajemo moški in ženske prednost različnim pomenom in različno interpretiramo določen dogodek, situacijo, lahko v enaki situaciji reagiramo na popolnoma drugačen način. Moški bodo vsak primer, kjer bodo začutili, da se jim nekako omejuje svoboda, jemali kot grožnjo in bodo temu nasprotovali. Ženske pa bodo po drugi strani to vzele kot popolnoma sprejemljivo (Tannen 1990, 37).

➤ Prizadevanje za svobodo

Moški v zvezah se pogosto soočijo s problemom svobode in neodvisnosti. Medsebojna odvisnost in povezanost pa predstavljata problem, s katerim se soočajo ženske. Tako ženske ob ločitvi od svojega partnerja občutijo, da so pridobile neodvisnost in avtonomija ter da niso več odgovorne za svojega moža ter jim ni več potrebno skrbeti, kako bodo reagirali na njihove odločitve. Moški pa ob ločitvi vidijo prednost, da so se osvobodili obveznosti, imajo manj omejitev, manj odgovornosti. Raziskava, v kateri so bili profesorji vprašani, zakaj so si izbrali ta poklic, so bili štirje moški in dve ženski. Obe sta dejali, da sta to že od nekdaj želeli početi, na drugi strani pa so vsi moški tako ali drugače izrazili, da so izbrali poklic zaradi svobode, ki jim jo omogoča (Tannen 1990, 40).

➤ Medkulturna komunikacija

Ženske govorijo jezik povezanosti in intimnosti, moški pa jezik neodvisnosti in statusa. Videti je, kot da moški in ženske živijo v različnih svetovih, pa vendar bratje in sestre odraščajo v skupnih družinah. Glavni razlog za razlike je zgodnja socializacija. Deklice se igrajo v manjših skupinah igre, kjer ni tekmovanj, center njihovega druženja je najboljša prijateljica. Dečki pa si izbirajo dinamične igre, kjer izbirajo voditelje in med seboj tekmujejo. Pri opazovanju prepira med dečki in deklicami so ugotovili, da je prepir pri deklicah trajal dvakrat manj časa kot pri dečkih. Rešile so ga s kompromisom in dvournostjo odgovorov, medtem ko so se dečki odločili za fizičen obračun.

Najpomembnejše je razumevanje drug drugega, saj bomo le tako lahko razložili nesporazume in nezadovoljstvo, brez da bi obtožili drug drugega (Tannen 1990, 42).

ASIMETRIJA

V pogovorih med spoloma prihaja do zapletov, ker ženske želijo s pogovorom doseči nekaj drugega kot moški. Želijo, da se jih razume, se z njimi sočustvuje in daje nasvete za reševanje določenih zadev. Moški pa v pogovoru o nekem problemu iščejo le možne rešitve. Tako ženska, ki je imela operacijo na prsih, želi v svojem tarnanju, kako je nezadovoljna s svojo novo podobo, le sočuten odgovor, da jo drug razume. Kar moški vidi, pa je prošnja za rešitev, zato ji predlaga lepotno operacijo, ki ji bo spet vrnila prejšnji izgled. Ob tem je ženska prizadeta, saj v njegovem predlogu ne vidi rešitve, temveč njegovo nezadovoljstvo z njo, čeprav je on želel le pomagati (Tannen 1990, 50).

➤ Moje težave, ne tvoje

Ženske se razburijo, če moški ne reagirajo na njihove težave in jim ne pokažejo, da jih razumejo. Moške pa ravno nasprotno razburi, če ženska njegovo težavo primerja z neko svojo in jo s tem (menijo moški) omalovažuje. Ženska pa s tem želi le pokazati, da ga razume, kako se počuti.

Pri reševanju težav se tako mnogokrat zaplete, saj ženska kljub temu, da svoj problem deli z moškim, ne želi od njega slišati, kakšno rešitev ji predlaga, vendar želi samo vedeti, da jo razume. Ko moški predlaga rešitev oz. daje nasvete, ženska v njegovem metasporočilu vidi le

asimetrijo: »Ti imaš problem, ne jaz. Jaz pa imam rešitev.« Pri razumevanju problema drugega, kar počnejo ženske, pa je jasno videti simetrijo (Tannen 1990, 51).

➤ Vzporedne poti

Že v otroštvu deklice in dečki drugače rešujejo probleme. Dečki vidijo problem, iščejo rešitve in ko najdejo pravo, se za njih problem konča. Deklice pa premlevajo znova in znova isti problem.

Ko moški sliši problem svojega prijatelja, bo poskušal preusmeriti pogovor na problem, ki muči njega. Ženske pa bodo s prijateljico, ki ima problem, najprej sočustvovale ter nato ponudile svojo podobno izkušnjo, da bi s tem pokazale, da jo razumejo. Tako je moški pogovor lahko viden kot asimetričen, saj na problem prijatelja moški odgovori s svojim problemom. Vendar pa je simetričen, če pogledamo celoto. Na problem se oba odzoveta enako: oba zanikata problem drug drugega in izpostavita svojega. Moški so takega pogovora vajeni, zato lahko žensko reakcijo na njegov problem razumejo narobe. Ženskin odziv na nek problem, ki ga ima moški, bi bil: »Razumem te, verjetno se res počutiš grozno, tudi jaz bi se, če bi se to zgodilo meni.« Moški, navajen moških odzivov na problem, bo to razumel tako: »Ja, razumem, ti nesposobna zguba. Tudi jaz bi se počutila tako, če bi bila takšna zguba kot ti. Ker pa nisem, ti lahko pomagam.« Ker imamo torej ženske in moški različne načine za reševanje problemov, se zgodi, da so ženske razočarane, kako njihov problem rešijo moški, moški pa so ravno tako nesrečni, ko njihov problem rešujejo ženske (Tannen 1990, 54).

➤ Ne sprašuj

Moški ne sprašujejo za napotke, navodila, za pravilno pot. Pri tem se počutijo nelagodno, zato raje sami iščejo pravo pot, četudi bodo za to porabili več časa. Vendar zakaj ženske brez težav vprašajo za pot moški pa ne? Če bi vprašali za pot, bi priznali, da so v podrejenem položaju, nemočni, saj nimajo potrebne informacije, medtem ko tisti, ki bi ga vprašali, po vsej verjetnosti pozna pot, ima informacijo, in je zato v nadrejenem položaju.

Prav tako se pri dajanju navodil moški postavijo v nadrejen položaj, medtem ko ženske raje podajo navodila tako, da jih bo prejemnik razumel. Primer v trgovini z računalniki: prodajalec razloži postopek z uporabo tehničnih izrazov in z vzvišenim tonom, medtem ko ženska prodajalka razloži tako, da jo kupec razume (Tannen 1990, 61-64).

➤ Različne motivacije za reševanje problemov

Ženske pri reševanju različnih problemov rade sprejmejo pomoč, prav tako rade jo tudi ponudijo. Moški pa pomoč raje kot jo sprejemajo, nudijo. Občutek skrbi za nekoga oz. sposobnost rešiti problem je moškim glavna motivacija (Tannen 1990, 64).

GOVORJENJE V JAVNOSTI IN GOVORJENJE V ZASEBNI SFERI

Ženske raje govorijo v domačem okolju, kjer se počutijo prijetneje, medtem ko moški več in raje govorijo v javnosti, v interakcijah z ljudmi zunaj doma. Za moške ima govor pomen neodvisnosti. Že od malih nog so izstopali v družbi z glasnim pripovedovanjem šal, zgodb. Zato so se naučili, da z govorom pridobijo pozornost. Zaradi tega raje govorijo v javnosti. Ljubše jim je podajanje novic, zanimivosti kot se pogovarjati z nekom, s katerim so v tesnih stikih, zaupnem medsebojnem odnosu (Tannen 1990,75).

➤ Privatni pogovori: ženske govorijo, moški molčijo

Ženske se pogosto pritožujejo, da se moški ne pogovarjajo z njimi. Po drugi strani pa v družbi postanejo najbolj zgovorni in pripovedujejo najbolj zanimive zgodbe. Zakaj? To, da so lahko utrujeni po napornem dnevu v službi je en razlog, vendar pa so po drugi strani tudi ženske zaposlene in na koncu utrujene. Problem je, da imamo različne načine govora. Tako npr. ženska trdi, da ji moški ničesar ne pove, on pa pravi, da ji pove vse, kar mu leži na duši.

Problem spet izhaja že iz otroštva. Glavna aktivnost pri ženskah je pogovor in najboljša prijateljica. Zato mnoge ženske, ko jih vprašamo, kdo je njihov najboljši prijatelj, največkrat navedejo žensko, s katero se največkrat pogovarjajo. Moški na isto vprašanje odgovorijo, da je to žena. Šele nato pa povedo tudi tistega moškega, s katerim počnejo skupaj določene aktivnosti. Nikoli ne opredeljujejo najboljšega prijatelja kot nekoga, s katerim sedijo in govorijo. Za ženske je pogovor lepilo, ki drži razmerje skupaj, za moške pa so aktivnosti tisto, ki jih povezujejo.

Moški v svoji komunikaciji povedo samo tisto, kar se jim zdi pomembno. Podrobnosti, kako se počutijo, kaj si mislijo, ipd. izpustijo. Zato imajo ženske večkrat občutek, da se z njimi ne pogovarjajo, in so zato nezadovoljne s komunikacijo.

➤ Prilagoditve

Spoznati in sprijazniti se moramo z različnimi potrebami, ki jih imamo. Moški ne čutijo potrebe, da bi razglabljali o svojih čustvih po skupaj preživeti noči, zato ob zajtrku raje poprimejo za časopis, kot da bi se pogovarjali. Ženske pa pričakujejo nekaj drugega (Tannen 1990, 77-79).

GOVORICE

Ženske se v udobju svojega doma počutijo prijetno in zato raje govorijo. Govorijo o svojih občutkih, doživetjih, pričakovanjih, opazanjih, ... s svojimi možmi, prijateljicami, sorodniki, ... Iz tega se razvijejo govorice, za katere je kriva ravno potreba žensk po govorjenju. Ženske si s pripovedovanjem sočnih podrobnosti svojih zasebnih življenj izkazujejo zaupanje v prijateljstvu, moški pa se temu raje izognejo, saj ne bi radi, da bi postali oni ali njihove žene izpostavljeni govoricam. Prav tako ne vidijo potrebe po razkrivanju podrobnosti svojega partnerskega življenja, če so z njim zadovoljni in ni kaj povedati (Tannen 1990, 96).

PRIDIGANJE IN POSLUŠANJE

V pogovoru med spoloma so večkrat ženske tiste, ki poslušajo, moški pa tisti, ki pridigajo oz. poučujejo. Predvsem v preteklosti so bili le moški tisti, ki so vedeli veliko stvari o različnih področjih. Takšnih žensk je bilo le malo. Kljub temu, da se je to spremenilo, pa so še vedno moški tisti, ki dobijo možnost pridiganja, ženske le redno dobijo priložnost za podajanje informacij. Tako pogovor med dvema ženskama poteka tako, da pove najprej ena, kaj dela in s čim se ukvarja, nato še druga. Pri pogovoru z moškim pa ženska velikokrat ne pride do besede saj moški preusmeri pogovor tako, da na koncu on pove vse, kar ve, o področju, ki ga ona poklicno opravlja (Tannen 1990, 123-126).

MOŽNE POTI KOMUNIKACIJE

Če želimo imeti kvalitetne, svobodne in zadovoljujoče partnerske odnose in biti v njih srečni, moramo spoznati in razumeti nasprotni spol. Moškim je najpomembnejša neodvisnost, ženske pa si želijo intimnosti. To pa seveda teče ravno v nasprotni smeri, in prej kot bomo to ugotovili, lažje bomo shajali drug z drugim in bolj srečni bomo v odnosih.

Zdi se, da ko v zvezah začne iti nekaj narobe, gre nato samo še navzdol. Toda zakaj? Moški, ki tako cenijo neodvisnost, bodo ob vsaki slutnji, da jim ženska to neodvisnost ogroža, reagirali tako, da bodo stopili korak nazaj ter se odmaknili. Ženska pa, ki prav nasprotno želi intimnost in bližino, bo začutila, da se partner umika, zato bo želela pridobiti nazaj bližino in s tem še bolj omejila njegovo svobodo. Moški pa se bo le še bolj odmaknil.

Neenakosti med spoloma se začnejo doma. Kljub temu, da je dom kraj, kjer se pričakuje, da bomo varni in enakopravni, ravno tukaj z vsakim dejanjem oblikujemo različnost. V današnji družbi se še vedno pričakuje, da so moški večji, bogatejši in pametnejši, ker jih to ponazarja kot zaščitnike. Naše vloge so se nam usidrale globoko v zavest in zato delujemo tako kot delujemo zato, ker se nam zdi to naravno. Mnenje o tem, kaj je naravno, pa se med spoloma razlikuje.

Moški že od nekdaj ščitijo ženske. Vendar pa ženske tega mnogokrat ne razumejo tako. Ko moški ne pove ženski, da ga zelo boli roka, ki si jo je poškodoval pri delu, to naredi zato, ker ne želi, da bi jo skrbelo. Ženska pa vidi takšno situacijo drugače, in sicer kot prikrivanje resnice, ki pa se njej zdi zelo pomembna (Tannen 1990, 150).

➤ Dve poti v razumevanju

Moški in ženske imajo do intimnosti različen odnos, različno razlago. Prav tako tudi različno dojemajo neodvisnost v odnosu. Mnogi menijo, da so lahko v odnosu svobodni samo, če so dominantni in ne podrejeni. Vendar pa je kljub temu mogoče biti neodvisen brez dominantnega položaja. Za moške na primer denar pomeni obliko moči, ženskam pa predstavlja varnost ter avtonomnost – zgolj možnost, da niso odvisne od nekoga. Raziskava med homoseksualnimi pari je pokazala, da ženske v razmerju z drugo žensko vidijo denar

samo kot možnost, da so lahko neodvisne. Medtem ko moški homoseksualni pari gledajo na višji dohodek svojega partnerja kot obliko dominacije.

Pomembno je, da se tako moški kot ženske naučimo drug od drugega različnih načinov komunikacije. Ženske se torej lahko naučijo, da v prepiru ne vidijo ravno ogrožanja intimnosti, moški pa se naj naučijo od žensk, kako sprejeti medsebojno povezanost, brez da bi videli to kot grožnjo lastni neodvisnosti.

Čarobnega recepta kako komunicirati ni. Različne situacije, različni pogovori zahtevajo od nas različne pristope, različne reakcije. Pogovori imajo različne namene in cilje. Zato nanje ne smemo avtomatično reagirati, temveč pred tem poskušajmo stvar pogledati iz zornega kota govorečega in jo tako tudi interpretirati.

Ali se lahko »genderlect« naučimo? Ali se lahko naučimo jezika, ki ga govori nasprotni spol? Če je interes pravi, se zmore vse. Vendar pa bi mnogi pogosto raje želeli spremeniti svojega partnerja, ga dati v popravilo, da bi bil bolj podoben njim samim. Toda, če se naučimo »jezika spola«, je lažje spremeniti svoje razmišljanje in poskušati govoriti drugače. Zavedati se moramo, da ni enega samega pravega načina za poslušanje, za govorjenje, za oblikovanje pogovora ali za oblikovanje partnerstva. Preprosto se moramo nehati obtoževati in ugotavljati, kdo ima prav in kdo ne, ampak le sprejeti način, na katerega posameznik ali posameznica komunicira (Tannen 1990, 159).

6 LJUBEZENSKE IZBIRE

Področja družbenega življenja so se zaradi individualizacije in pluralizacije življenjskih oblik korenito spremenila. Posameznik je postavljen v ospredje, sam odloča o svojem življenju, o svojih odločitvah, o svojih izbirah. Prav tako naj bi bilo tudi na področju partnerskega življenja, izbire partnerja in oblikovanje identitete.

V Ameriki se je v zadnjih letih pojavil zanimiv romantični ritual, ki so ga poimenovali kar »hooking up«. Beseda v prevodu pomeni »nataktni se na« nekaj ali nekoga, kar lahko pomeni tudi neželjeno navezanost, privlačnost oziroma prevaro. Kot bi bili ribiči, ki bi na svoj trnek nataknil žrtev. Že sama beseda nam dosti pove o dožemanju ljubezni in spolnosti v »času tiranije izbire«. Gre za odnos plenilca – tisti, ki »natakne« in žrtve – tisti, ki je »zahakljan«. Tako kot ribič svoj trnek zakrije z vabo in z njo ulovi svojo žrtev, tako posamezniki in posameznice poskušajo osvojiti svojo žrtev. Kakorkoli pogledamo, je tisti, ki je žrtev oziroma »nataknen« redko v ugodni poziciji. V tem odnosu vedno obstaja neka oblika zaslužjenosti oz. izguba svobodne volje. »Ko se enkrat zahakljaš na trnek, te zabrišejo na obalo, kjer umreš« (Salecl 2011, 63).

»Hooking up« za ameriško mladino pomeni le bežno navezanost, bežno druženje. Nikoli ne pomeni globlje navezanosti, čeprav predstavlja nekakšen izraz čustvene naklonjenosti do druge osebe, vendar brez posebne obveze. Torej neobvezno, svobodno, ležerno. V rednih primerih lahko tudi takšen odnos vodi v globlje razmerje. »Vendar oseba, ki se čustveno naveže bolj, kot je sprva upala, da se bo, tega ne more zlahka priznati niti sebi niti svojemu priložnostnemu spremljevalcu. Če bi to priznala, bi namreč veljala za nekoga, ki ne spoštuje pravil bežnih srečanj« (Salecl 2011, 64).

Takšna oblika druženj brez obveznosti je privzela glavno vlogo v ameriškem in britanskem življenju. Glavno vodilo takšnih razmerij je odmikanje od intimnosti in osredotočanje na tehnično plat kontakta. Užitek ne predstavlja več iskanje prijatelja, partnerja, temveč je užitek v doseganju zadoščenja v samem procesu »natikanje«: »privabiti, zapeljati, uloviti in odvreči – odtakniti – ter si poiskati nov objekt.« To je moderno, to je zabavno, to je nova moda (Salecl 2011, 64).

6.1 ZMENKOVANJE

Pri izbiri partnerja je še kako pomemben družbeni vpliv. Iskanje primerne partnerja je že v preteklosti potekalo po določenih družbenih normah. Pred stoletjem se je dvorjenje začelo, ko je mladi mož prosil za dovoljenje dekletove starše, da sme priti na obisk k dekletu, za katerega se je zanimal. Povsem običajno je bilo, da sta v času obiska bila oče in mati dekleta ves čas prisotna. Med drugo svetovno vojno se je trend spremenil iz »priti na obisk« na »biti fant in dekle«. »Nenehna možnost, da bi bil moški lahko mobiliziran, je namreč terjala ritual, ki je imel vgrajene nekoliko več zavezanosti, kakor da bi »biti fant in dekle« lahko pomirilo tesnobo, povezano z možnostjo izgube, ki jo je vzbujala vojna« (Selecl 2011, 66).

Po vojni so se razmere spremenile. Vse več posameznikov in posameznic se je odločilo za študij in kot nova oblika dvorjenja se je uveljavilo »zmenkovanje«. Na zmenkovanje niso imeli več tolikšnega vpliva starši posameznikov, ampak je bil v ospredju predvsem pritisk različnih oblik s strani vrstnikov. Novi rituali dvorjenja so temeljili na hierarhiji, ki je bila postavljena med študenti samimi. Mladi moški so se trudili, da bi osvojili tiste ženske, ki so veljale za najbolj privlačne, in se tako uveljavili kot pravi moški oz. kot »alfa samci«. Seksualna revolucija in pojem seksualne osvoboditve pa sta dodatno pomembno vplivala tudi na spolne stike med ljudmi (Salecl 2011, 65).

Pojavljajo se nove možnosti spoznavanja potencialnih partnerjev. Zelo pogosto je postalo iskanje partnerja preko različnih internetnih strani. Takšen način iskanja partnerjev/partnerk predstavlja dopolnitev klasičnim načinom spoznavanja (Hogan in drugi 2011). Tudi v Sloveniji je zaznan porast števila posameznikov/posameznic, ki se odločijo za takšno iskanje partnerja. Razcvet takšnega zmenkovanja oz. spoznavanja partnerjev gre pripisati možnostim, ki jih ponuja informacijska tehnologija, in tudi številnim družbenim spremembam, ki zmanjšujejo možnosti za klasično spoznavanje partnerjev v živo. »Zaradi mobilnih življenjskih slogov imajo posamezniki manj socialnih mrež, ki temeljijo na sorodniških ali prijateljskih vezeh.« Internetno iskanje partnerja je racionalizirano, saj posameznik že v svojem profilu prikaže, kaj je tisto, kar od partnerja pričakuje, katere svoje odlike lahko ponudi, in prav tako lahko najde sebi primerne v opisu profila drugega. Spoznavanje preko spleta je »način spoznavanja, ki združuje navidezno nezdružljivo racionalnost izbire,

poblagovljenje odnosov, spodbujanje refleksivnega individualizma in sledenja načelom samorealizacije (Žakelj, 2011).

6.2 IZBIRA KOT SAMOZAŠČITA

Vsakdanje življenje nas iz dneva v dan uči, da imamo neprestano možnost izbiranja: med dejanji, med našimi občutki, hotenji. Izbira nas je tako naučila, da lahko nadziramo tudi naša čustva in se vselej racionalno odločamo. A kljub temu nam je večkrat precej težko, ko se odločamo glede izbire na področju ljubezenskih odnosov. Ravno zato je romantična ljubezen v današnjem obdobju še toliko bolj cenjena, saj ni racionalna. Ni logična, ni premišljena, pogosto je ne moremo razumeti. Opravka ima namreč velikokrat z našimi nezavednimi izbirami, ki pa v naših racionalnih namerah povzročijo zmedo. »Zaljubimo se v vedenja, videze in posebnosti, ki pritegnejo nekaj v nas, česar pogosto ne prepoznavamo« (Salecl 2011). Kot je že Freud dejal: »Ko gre za manjše zadeve v življenju, mora človek dolgo in temeljito razmišljati. Kadar pa so pod vprašajem velike – poročiti se ali ne, imeti otroke ali ne – mora človek to kar storiti.« Podobno je tudi v ljubezni, saj so naše odločitve v zadevah o ljubezni redkokdaj racionalne. »Ne glede na to, kako zelo smo prepričani, da si sami izbiramo smer, so večkrat kot ne na delu naše nezavedne želje« (Salecl 2011, 70). Današnje knjige o ljubezni nam zatrjujejo, da se ne želimo soočiti z nezavednimi željami, povezanimi z ljubeznijo. Prenekateri knjige nam slikajo različne načine, kako naj bi izbira delovala v zadevah ljubezni. Pokazati nam želijo, kako je mogoče željo priklicati in nadzirati, kako naj pripravimo posameznika, da se bo zaljubil v nas, kako ga odvrniti od tega, da nas zapusti, kako moramo s posamezniki manipulirati, da dobimo od njih tisto, kar želimo. Tako lahko izbiramo med raznimi nasveti in se tako »oborožimo« pred morebitnimi neuspehi v ljubezenskih odnosih. Toko da: »Včasih se zdi, da je izbira na voljo samo tistemu, ki nasvet išče, ter da je cilj v tem, da bi jo morebitnemu partnerju odvzeli« (Salecl 2011).

6.3 IZBIRA KOT IDEAL

Idealna izbira nam predstavlja nekaj, kar »presega« nas same. Pomeni, da si posameznik pri iskanju svojega bodočega partnerja izbere človeka, za katerega misli, da ima višjo ceno kot on

sam. Tako se oblikuje nek ožji izbor potencialnih partnerjev. Takoj ko posameznik od potencialnega kandidata prejme ugoden odgovor, pa se nagonsko oglasi glas dvoma: »Zakaj bi se tako privlačna oseba zanimala zame? Zagotovo je kaj narobe z njo« (Salecl 2011, 72). Predpostavlja se, da tudi drugi vselej iščejo nekaj boljšega.

Možnost izbiranja nam tudi tukaj stvar oteži. »Če se zmenkov lotimo s seznamom želja in nato naglo ocenimo, koliko potencialni partner ustreza seznamu, si ne dovolimo razviti povezave, ki bi utegnila zaobiti naš racionalni um.«

»Pred časom so na japonskem začeli uporabljati tehnologijo, ki naj bi bila v pomoč samskim osebam. Te so lahko svoje interese posnele na posebno napravo in ko so se srečale s kako drugo samsko osebo z enako napravo, na kateri so bili posneti podobni interesi, je naprava oddala zvok. Ta iznajdba je temeljila na prepričanju, da si ljudje želijo srečati druge s podobnimi interesi. V resnici pa tisto, kar združuje ljudi, niso racionalno izraženi interesi« (Salecl 2011, 74).

6.4 LJUBEZENSKA TESNOBA

V ljubezenskih odnosih in ljubezni kot taki so posamezniki večkrat negotovi in se pogosto znajdejo sredi mnogih dilem, ki v njih povzročajo tesnobo. »Ena izmed večnih dilem romantičnih odnosov se skriva v dejstvu, da bo oseba v drugem nemalokrat ljubila nekaj, česar drugi v resnici sploh nima – nekaj sublimnega, kar ljubeči zaznava v ljubljenem bitju in iz česar ustvari fantazmo, ki njegovo ljubezen ohranja pri živjenju« (Salecl 2011, 74). Toda kmalu ugotovijo, da jih nekaj, kar jih je pri partnerju tako zelo privlačilo, kmalu, ko očaranost mine, lahko prične močno motiti.

S poskusi in željo, da bi izničili tesnobo, ki jo izzove ljubezen, in omilili negotovost, se posamezniki in posameznice znajdejo v ljubezenski slepi ulici. Nikoli ne bodo mogli natančno vedeti, kako jih drugi vidijo, in kdo natanko so za druge, zato jih tarejo mnoge dileme. Ker se želijo zaščititi pred morebitnim neuspehom, posegajo po različnih osebnih strategijah. V današnji družbi, ki je močno individualizirana, lahko te zaščitne mehanizme najdemo v celotni populaciji. Vse bolj je opazna nespodobnost oblikovanja dolgotrajnih ljubezenskih odnosov. Zato se psihoanalitiki sprašujejo, ali smo pustili še kaj prostora za romantično

ljubezen, ali pa smo se »preobrazili v narcistično kulturo, ki je ne zanimata toliko ljubezen in želja, temveč se žene za hitro, začasno spolno zadovoljitvijo« (Salecl 2011, 75).

Pod vprašaj se v današnji družbi postavlja tudi lastna spolna identiteta. V procesu socializacije zaznamujejo posameznika neke nenapisane družbene prepovedi, in po njih privzame neko spolno identiteto, za katero pa ni nujno, da ustreza njegovemu biološkemu spolu. Zdi se, da je v današnji družbi, kjer so avtoriteta in družbene prepovedi postale bolj ohlapne, prišlo do porasta androginije in biseksualnosti. Seksualnost je postala narcistična in »stvar tekmovalnega rivalstva in izpolnitve. V prvi vrsti je stvar zapeljevanja« (Lebrun v Salecl 2011). Vse to potrjuje »Hook-up« kultura: zapeljati, omrežiti, odvreči in iti dalje. Osebo je potrebno ves čas držati na distanci, saj velja prepričanje, da bo le tisto, kar ne bo na dosego, in ne bo mogoče posedovati, zanimivo, poželjivo. Z oddaljevanjem posameznik upa, da si bo pridobil višjo vrednost kot sublimni objekt želje, ki ga ni možno v celoti posedovati (Salecl 2011, 77).

7 EMPIRIČNI DEL

V teoretičnem delu sem izpostavila dva modela, ki v sociološki refleksiji intimne komunikacije prevladujeta. Prvi je Giddensov model čistega razmerja, ki ni spolno specifičen in drugi spolnospecifičen model D. Tannen. Preveriti želim, ali so intimna razmerja v slovenskih romanih bliže prvemu modelu ali bliže drugemu.

Glavno raziskovalno vprašanje sem torej oblikovala po teh dveh modelih, v pomoč pri raziskovanju pa mi bodo tudi naslednja podvprašanja:

1. Ali v izbranih sodobnih slovenskih romanih najdemo razlike med »moškim in ženskim« dojemanjem partnerskih odnosov oz. komunikacije v partnerskih odnosih?
2. Ali se spremembe partnerskih odnosov, kakršne ugotavljajo sociološki avtorji/avtorice kot idealtipske oblike novih razmerij, kažejo v modernem slovenskem romanu?
3. (Ali obstajajo razlike v prikazovanju oz. pisanju romanov glede na spol avtorja/avtorice?)
4. (Ali obstajajo razlike v reševanju konfliktov v partnerski zvezi glede na spol?)
5. Na kakšne načine posamezniki v sodobnih slovenskih romanih rešujejo konflikte v partnerski zvezi?

Stopnjo prisotnosti posamezne značilnosti v določenemu modelu bom ocenila in predstavila z naslednjimi ocenami:

5 – poudarjeno prisotno

4 – delno prisotno

3 – šibko prisotno

2 – nakazano

1 – neprisotno

Tabela 7.1: Model partnerskih razmerij

ANTHONY GIDDENS – Čisto razmerje, enakostni model –	DEBORAH TANNEN – Spolnospecifičen model –
Emotivna enakost: obojestranska emotivna zadovoljitev partnerjev (korist od odnosa imata oba)	Emotivna neenakost: agresivnost moških - pasivnost (užaljenost) žensk
Veliko medsebojnega zaupanja in zavezanosti med partnerjema	Zmanjšana stopnja zaupanja in zavezanosti MOŠKI želijo neodvisnost – ŽENSKE želijo odvisnost
Povečana mera zasebnosti in intimnost za oba partnerja	Razlike v stopnji zasebnosti in intimnosti: MOŠKI se zavzemajo za hierarhijo – ŽENSKE za simetrijo
Poudarjena čustvenost obeh	Poudarjena čustvenost žensk (pomen ščitenja)
Odprta komunikacija obeh partnerjev	Zaprta (zavita) komunikacija: ženske govorijo, moški molčijo
Avtonomno odprto in reflektivno razmerje: odvisno samo od sebe	Heteronomno razmerje – pogojeno od zunaj: emotivne ženske, instrumentalni moški
Visoke zahteve obeh partnerjev do razmerja in partnerja	Neenakostne zahteve: delitev čustvenega dela ženske svetujejo – moški poučujejo

7.1 ANALIZA IZBRANIH SLOVENSKIH ROMANOV

Izbira sodobnih slovenskih romanov je bila povsem naključna. Edino merilo je bilo leto izdaje, saj sem se odločila za analizo sodobnih slovenskih romanov, in žanr, ki je bil ljubezenski. Vsi štirje romani imajo v ospredju sodobna razmerja med spoloma.

Izbrala sem dva avtorja in dve avtorici, ker sem želela preveriti, ali spol avtorja vpliva na reprezentacijo medspolnih razmerij.

7.1.1 Vinko Moderndorfer: ODPRLA SEM OČI IN ŠLA K OKNU

(2007. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. 182 strani.)

Roman *Odprla sem oči in šla k oknu* opisuje počitniško življenje para, ki mu na prvi pogled ne manjka prav nič. Živita v Ljubljani, v razkošnem stanovanju, materialno sta dobro preskrbljena, čeprav nobenemu od njiju ni potrebno veliko delati; vso ugodje jima nudijo njuni starši, predvsem njegovi. Brezskrbna poletja preživljata v idiličnem stanovanju ob morju, ki je last njegovega očeta. Ona je stara 35, on pa 36 let, živita sama, brez otrok. Skupaj sta že skoraj dvajset let, spoznala sta se kot srednješolca in od takrat bila karseda nerazdružljiva. Njuno navidezno popolno življenje pa je polno skrivnosti med partnerjema, medsebojnega nezadovoljstva in pomanjkanja spolne zadovoljitve. Ko med počitnikovanjem nekega jutra na plaži spoznata skrivnostnega mladeniča, se začnejo v njima prebujati vse stare medsebojne zamere in iz dneva v dan čutita večji prepad med seboj. Zgodba je pisana z obeh zornih kotov, tako da enkrat pripoveduje zgodbo ona, drugič pa on.

Analiza romana po modelu:

5 – poudarjeno prisotno

4 – delno prisotno

3 – šibko prisotno

2 – nakazano

1 – neprisotno

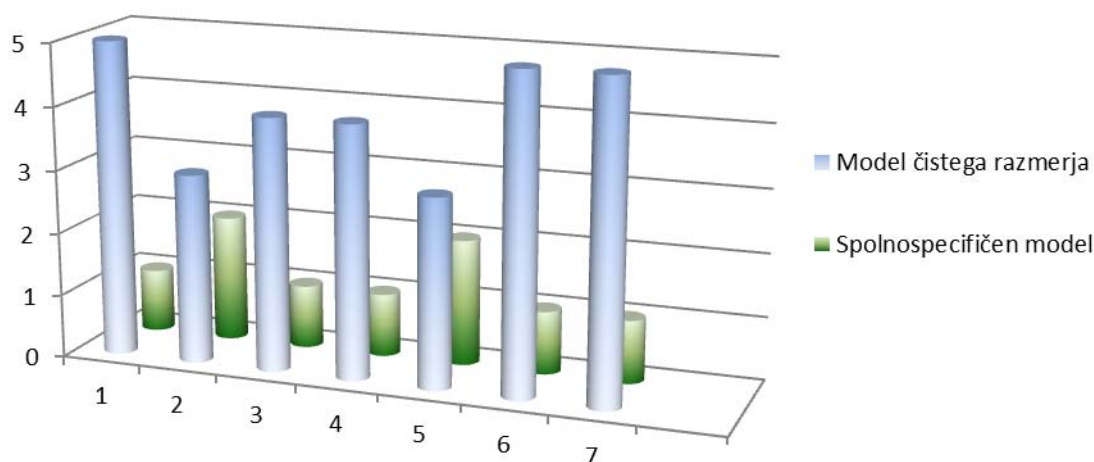
Tabela 7.2: Model čistega razmerja po Anthony Giddensu

ANTHONY GIDDENS – ČISTO RAZMERJE	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna enakost: obojestranska emotivna zadovoljitev partnerjev (korist od odnosa imata oba)	5
Veliko medsebojnega zaupanja in zavezanosti med partnerjema	3
Povečana mera zasebnosti in intimnosti med partnerjema	4
Poudarjena čustvenost obeh	4
Odprta komunikacija obeh partnerjev	3
Avtonomno odprto in refleksivno razmerje: odvisno samo od sebe	5
Visoke zahteve obeh partnerjev do razmerja in partnerja	5

Tabela 7.3: Model spolnospecifičnega razmerja po Deborah Tannen

DEBORAH TANNEN – SPOLNOSPECIFIČEN MODEL	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna neenakost: agresivnost moških – pasivnost (užaljenost) žensk	1
Zmanjšana stopnja zaupanja in zavezanosti MOŠKI želijo neodvisnost – ŽENSKE želijo odvisnost	2
Razlike v stopnji zasebnosti in intimnosti: MOŠKI dajejo prednost hierarhičnemu razmerju – ŽENSKE dajejo prednost simetriji	1
Poudarjena čustvenost žensk (pomen ščitenja)	1
Zaprta (zavita) komunikacija: ženske govorijo, moški molčijo	2
Heteronomno razmerje – pogojeno od zunaj: emotivne ženske, instrumentalni moški	1
Neenakostne zahteve: delitev čustvenega dela ženske svetujejo – moški poučujejo	1

Grafikon 7.1: Stopnja prisotnosti posameznih značilnosti v romanu *Odpirla sem oči in šla k oknu*

Iz grafikona 7.1 je jasno vidno, da v romanu prevladuje model čistega razmerja. Roman vsebuje le nekaj manjših značilnosti spolnospecifičnega modela. Že takoj na začetku romana izvemo, da gre za popolnoma enakovredno razmerje, kjer imata korist od razmerja oba. Ona, Tjaša, je že v srednji šoli bila najlepša med dekleti, on, Tadej, pa je izhajal iz premožne družine in bil prav tako postaven. Tjaša je že zelo zgodaj vedela, da bo z njim dobila vse kar si želi, ljubezen, varnost, spoštovanje, Tadeja pa je očarala njena lepota in impulzivnost njenega značaja. Tudi njuni starši so bili zadovoljni z njunim izborom. Bila sta zaljubljena.

Začetek romana je predstavljen kot zares idealno razmerje. Skozi zgodbo pa se odpirajo mnoge skrivnosti, ki jih imata partnerja drug do drugega, in kmalu dobimo uvid, da le ni vse tako popolno. Nikjer ne zaznamo, da partnerja ne bi zaupala drug drugemu, le veliko skrivnosti sta skrila drug pred drugim. Tako on nikoli ne izve, da Tjaša ni z njim izgubila nedolžnosti, ampak s profesorjem iz srednje šole. Prav tako ne izve, da ga je prevarala z njegovim očetom, ko je bil on poslan na službeno pot. Tadej prav tako ni bil brez greha, za katerega pa njegova Tjaša ni vedela. V času njunega razmerja je imel spolno afero s starejšo tajnico njegovega očeta, za katero pa je sumil, da mu jo je »nastavil« oče. V romanu ne zaznamo, da bi si Tjaša želela nekakšne odvisnosti in da bi Tadej posebej želel ostati neodvisen, svoboden. Zato tudi tukaj prevladuje model čistega razmerja pred spolnospecifičnim modelom.

Intimnost je v romanu zelo slikovito predstavljena in hkrati je jasno nakazana »zahteva po ženskem spolnem užitku, ki je po Giddensu postala temeljni del rekonstrukcije intimnosti v modernih partnerskih odnosih. Moški ne narekujejo več spolnih užitkov, temveč ženske izražajo svoje lastne užitke (Giddens 2000, 67).

Oba sta privlačna posameznika, ki jima spolnost veliko pomeni, zato sta tudi redno spolno aktivna. Kljub temu pa ona z njuno spolnostjo ni zadovoljna tako kot on. Po značaju je izrazito impulzivna in tudi v posteljo želi prenesti nekaj te energije. Tadej pa je bolj zadržan, bolj tradicionalen in večkrat mu je ob predrznem seksualnem Tjašinem obnašanju neprijetno. Nekako ne zna oz. ne želi prisluhniti njenim fantazijam.

»Obnašal se kot kakšna kurba! Daj prst iz ust! Kaj tako buljiš v tistega tipa! Daj skupaj noge, tisti stari kozel ti gleda naravnost v fračo! A ne moreš najprej temeljito premisliti in se šele potem odločiti!« (Moderndorfer 2007, 17)

Tako je Tadej izražal svoje ogorčenje nad obnašanjem svoje partnerke. Ona pa se večkrat zato ni zmenila ali pa ga je le še bolj izzvala. S tem pa se kaže tudi to, da ni moški v tem razmerju vedno tisti, ki kaže na hierarhijo, temveč je večkrat tudi ona v takšnem položaju. Tjaša vsekakor ni ženska, ki bi vedno naredila tisto, kar se ji »ukaže«, njega pa je zaradi te njene lastnosti večkrat sram pred drugimi. Ker ima ona zelo močan karakter, ji on v takšnih situacijah tudi ne oporeka na vsak način, saj bi lahko s tem le še bolj izzval njeno trmoglavost.

Ob prvem druženju z mladeničem Majem, starim približno 18 let, je Tadej poskušal biti nadvse pokroviteljski. Fant je bil le reven študent, ki je prišel na počitnice z nahrbtnikom in spal pod milim nebom, bil pa je mlad in poln življenja in prav to mu je Tadej zavidal. Tjaša ga je takoj besno pogledala »Tadej med besedičenjem dvigne pogled ... Najine oči se srečajo. Moj pogled zažiga, ubija, trga na kose ... Tadej v trenutku ugotovi, da vem, da ponavlja besede svojega očeta, in da mi gre to blazno na živce. Utihne. Njegovo lice postane normalno. Prestrašil se me je« in se spomnila, kako je na začetku njune zveze hotel biti takšen tudi do nje. A se mu ni pustila podrediti in ga je hitro s svojim vihravim značajem postavila na »pravo« mesto z besedami: »Ko me boš trikrat zaporedoma pripravil do orgazma, potem se pa lahko tako pačiš« (Moderndorfer 2007, 32). In je odnehal.

Iz takšnih odlomkov se kaže, da Tjaša ni ženska, ki bi tiho pritrjevala svojemu izbrancu in skrivala v sebi čustveno prizadetost. Oba izražata svoja čustva v približno enaki meri. Tadej tudi ni tisti moški, ki bi želel svoja čustva potlačiti samo zato, da bi obveljal za pravega

moškega, na drugi strani pa si tega niti ni mogel privoščiti, saj ga je Tjaša znala postaviti na realna tla. Poudarjena čustvenost je le delno prisotna, ob določenih trenutkih tako pri njej kot pri njem:

»Zelo težko spim sam. Rad imam, da je Tjaša ob meni. Ko vstane in me pusti samega v postelji, se samo še mučim ... praznina okoli mene mi ne da spati. Rad imam, da se me dotika njena roka, njena dlan, rad imam, da ima svoje stegno položeno preko mojega hrbta ... Velikokrat mi je dovolj samo, da je ob meni, pa čeprav na drugem koncu postelje« (Moderndorfer 2007, 21).

Komunikacija med partnerjema ni bila vedno odprta. Med njima je bilo mnogo skrivnosti, ki si jih zaradi takšnih ali drugačnih razlogov nista zaupala.

Z mano je izgubil nedolžnost. Prepričan je, da sem jo jaz tudi z njim . . . Ko me je vprašal, če sem že kdaj s kakšnim fantom preživela noč, sem mu rekla, da ne. Kar je bilo res. Prvič sem bila z nekom vso noč. Tega me najbrž ne bi vprašal, če ne bi na rjuhi opazil sledov moje krvi. Pa ni bila kri izgubljene nedolžnosti, bil je rozast izcedek zadnjega dne menstruacije... kasneje me o izgubi nedolžnosti ni nikoli bolj natančno vprašal. Jaz pa mu sama od sebe o tem nisem pravila. Zakaj mu ne bi pustila veselja. (Moderndorfer 2007, 13)

Prevaral sem jo z njeno najboljšo prijateljico. V resnici nisem hotel. Nisem nalašč. Ona je bila kriva. Obe sta bili krivi. Najprej Tjaša, ker me je užalila s tisto primerjavo med mojim tamalim in koščkom mlahave govedine, potem pa še njena prijateljica, ker je prišla na obisk, ko je bila Tjaša na tridnevnem seminarju... Najprej se je delala presenečeno... strgala mi je vse gumbe na Versacejevi srajci in me ugriznila pod popkom. Ves teden sem moral paziti, da Tjaša ni opazila srpaste ugriznine... (Moderndorfer 2007, 44).

»Bila je dolgoletna očetova tajnica, starejša od mene, pravzaprav očetovih let. Peljal sem jo prav v ta obmorski apartma, Tjaša je bila v bolnici, slepič, rekel sem ji, da grem na poslovni sestanek z Rusi« (Moderndorfer 2007, 61).

Tudi jaz imam svoje davne podobe, za katere mu nisem nikoli povedala. V njihovem družinskem počitniškem apartmaju sem bila, preden me je Tadej povabil sem. Bila sva par tri leta, vmes sva se za kratek čas razšla, oba sva bila mlada in trmasta, potem pa sva nenadoma ugotovila, da sva ustvarjena drug za drugega... kmalu sva imela skupno

podjetje. Tadejev oče me je vedno bolj speljeval v skrivnosti poslovanja njihovega družinskega gospodarstva... Tadej je šel v London na trimesečni tečaj angleščine... Njegov oče pa mi je med Tadejevo odsotnostjo poklanjal darila... Bil je tako drugačen od Tadeja. Premagala me je radovednost. In sem šla z njim. Prvič v njihov družinski apartma ob morski obali, kamor zdaj že več let hodiva s Tadejem (Moderndorfer 2007, 148).

Iz teh odlomkov lahko vidimo, da je bilo precej stvari, ki si jih partnerja nista zaupala. Dobro sta jih skrivala, da ni nihče nikoli izvedel za njih. Verjetno bi sicer stvari potekale drugače. Kakršnekoli skrivnosti sta že imela drug pred drugim pa drug v drugega nista nikoli podvomila. Tako iz Tjašine kot iz Tadejeve strani ni bilo v nobenem odlomku zaznati, da bi posumila v partnerjevo nezvestobo. Nekako tako, kot da sta vedela, da sta si usojena in da bosta skupaj živela do konca svojih dni. Po drugi strani pa lahko celo pomislimo, da jima morda sploh ni bilo mar, vsaj Tjaši, ker skozi zgodbo odkrivamo, da ni bila preveč zadovoljna z razmerjem in tudi Tadej je velikokrat negodoval. Iz njegove strani je bilo občutiti tudi več ljubosumnosti kot iz Tjašine.

Ob njunih pogovorih imamo ob branju včasih občutek, kot da sta si po dvajsetih letih skupnega življenja že vse povedala:

»Sedela sva na terasi in sonce je že precej žgalo. Pogledala sem zvonik. Ura je bila enajst. Kdaj je minilo, sem pomislila. S Tadejem dnevi minevajo kot minute. Pa ne zato, ker bi bil tako zanimiv in dinamičen človek, ampak zato, ker je tako tiho. Čeprav se na nek način kar naprej pogovarjava . . . Jaz ga v mislih nekaj vprašam in že vem, kaj bi mi odgovoril, če bi ga vprašala na glas. In zato raje molčim. Dinamično molčiva. In dnevi tečejo . . .« (Moderndorfer 2007, 49).

Tjaša je bila v razmerju tista, ki se je nekoliko bolj čustveno odzivala na dogodke.

... zavedanje, da smo končni... zagrabi me in si rečem: to si moraš vtisniti v spomin, tega ne smeš pozabiti. ...Včasih gre samo za občutek, drugič spet za podobo, včasih za kakšno besedo, za obraz, ki ga srečam na ulici ... Včasih moram enostavno ustaviti trenutek ... Ko nesem skodelico jutranje kave k ustom, obstojim, za hip ... zato, da bi lepota trenutka za vedno ostala shranjena nekje globoko v spominu . . . Ko sem to povedala Tadeju, se je smejal. Potem mu nisem nikoli več govorila o tem (Moderndorfer 2007, 14).

Tadej je tako večkrat preslišal besede svoje partnerke, ker se mu pač ni zdelo pomembno oz. se mu je zdelo njeno obnašanje smešno. Tjaša je zaradi takšnih situacij kasneje določene stvari raje zamolčala. Težave so se pojavile tudi v spolnosti, ko je Tjaša želela poskusiti kaj novega, Tadeju pa je bilo nerodno odkrito govoriti o teh stvareh.

Zanj so vse besede, s katerimi se da preprosto in lepo imenovati dele telesa, vulgarne, pornografske. Včasih celo zardi. Jaz pa ga dražim. Nalašč! Rečem: imaš lepega kurca . . . zakaj bi bilo grdo, saj govorim o tvojem kurcu, o tvoji riti in o tvojem mačefitu in rada te imam in ljubim te, že skoraj dvajset let te ljubim, čeprav si včasih tečen kot drek . . . Beseda »rad« se mu zdi pa sploh višek patetičnosti, in ker sta za Tadeja patetičnost in vulgarnost nekaj zelo podobnega, vedno zaloputne vrata in izgine (Moderndorfer 2007, 82).

Njuno razmerje je bilo kljub nekaterim nesporazumom in nestrinjanj avtonomno odprto in refleksivno. Ni bilo pogojeno od zunaj, ampak je obstajalo zato, ker sta se zaljubila in želela biti skupaj kot partnerja, kot prijatelja, kot mož in žena. Nihče ju ni silil, da bi bila skupaj. Vsak od njiju je imel določene kvalitete, ki so privlačile drugega.

»Najlepša je bila, najbolj seksi, in sama . . . Bila je takšna kot punce iz pornografskih filmov. Potem pa sem jo bolje spoznal...Tjaša ima domišljijo. . . Zelo različna sva, pa vendar sva si v marsičem podobna. . . Ima res lepo telo. Drobne in sočne joške. . . Poročila sva se takoj po maturi. . . Mojemu očetu je bila Tjaša blazno všeč. Moji mami sicer manj, pa tudi . . . Tudi Tjašina mama je super ženska. Obe družini se dobro razumeta« (Moderndorfer 2007, 41).

»Če mi je bilo na Tadeju kaj všeč, je bila to njegova nebogljenost v kombinaciji s popolno odsotnostjo domišljije. Bil pa je strašno priučljiv . . . Počasi sem ga naučila, da si je upal mirovati, da se mi je prepustil. Po dvajsetih letih najinega življenja je za Tadeja obstajala samo ena prepovedana tema: njegova lepa ritka . . .« (Moderndorfer 2007, 53-54).

Od razmerja sta oba veliko pričakovala in temu primerno sta bila tudi razočarana, ko sta ugotovila, da v njunem razmerju pa le ni vse tako kot sta domnevala. Tjaša je že kmalu ugotovila, da ji njen partner ne nudi spolne zadovoljitve. Po mnogih letih nezadovoljstva in potlačitve tega dejstva, se je tistega poletja v njej nekaj premaknilo. Kljub temu, da sta se oba že lep čas trudila izboljšati svojo spolnost, Tjaša še vedno ni doživela pravega zaključka. Zaradi Tadejevega truda in zaskrbljenega pogleda je zato večkrat raje prikrila resnico.

»Ko mu je prišlo, je zaskrbljenost na njegovem licu dosegla vrhunec. In na koncu me je vedno zaskrbljeno vprašal, tudi po dvajsetih letih, ali je prišlo tudi meni. Skoraj vedno sem se mu zlagala. Samo, da je iz njegovega obraza izginila tista zoprna zaskrbljenost ...« (Moderndorfer 2007, 52).

Med njima je po dvajsetih letih obstajala nekakšna praznila, ki si je nista znala pojasniti. Tudi Tadej jo je čutil, ko sta spoznala mladega Maja, ob katerem sta se lahko spet skupaj zabavala in smejala.

»Je res vse tako narobe v najinem življenju, da si oba želiva prisotnosti nekega neznanega mladca, skoraj še najstnika, ki ga pozna kratak čas in ki je morda star toliko kolikor traja najina zveza . . . ? Si res želiva, da bi nekdo tretji, nekdo, ki ni iz najinega sveta, napolnil praznino med nama, da bi se pogovarjal z nama, o nama, ker se midva ne moreva več?« (Moderndorfer 2007, 154).

Skozi zgodbo nam lahko postane jasno, da oba, ona še posebej, že precej dvomita v svoje razmerje in iščeta nekaj novega, nekaj kar bi ju vsakega posebej poživilo in morda s tem rešilo njuno razmerje. Kot da sama ne veda, kaj si pravzaprav želita oz. kaj jima pravzaprav manjka. Tako smo priča presenetljivemu spolnemu zapletu fanta Maja s Tjašo in tudi spolnemu zapletu med Majem in Tadejem.

Tjaša: »Obsedim in ga gledam . . . prepustila se bom. Kar se mora zgoditi, se bo zgodilo. . . z Majem mi je prišlo kot s Tadejem še nikoli . . . « (Moderndorfer 2007, 126).

Tadej: »Spet se braniš . . . bojiš se sebe. Jaz pa sem ti všeč . . . Odrinem ga ... Grem nazaj v spalnico. In k oknu. Ne odgrnem zaves... v sobi za sabo zaslišim korake. Maj se mi približuje ... s komolci se naslonim na okensko polico. Čutim, kako se mi je tiho približal od zadaj . . . Jaz sem pred zaveso, on za mano, za zaveso, skrit v mraku sobe . . . Nimam vesti. Ne slabe ne dobre. Nikakršne. Čutim samo jezo, da si nisem upal že prej« (Moderndorfer 2007, 140).

Ali gre res le za pomanjkanje spolne zadovoljitve iz Tjašine strani in za radovednost iz Tadejeve strani ali pa je morda krivo le to, da imata v življenju, iz ekonomskega vidika, vse postlano z rožicami in sta morda postala samo preveč razvajena. Težava današnjega časa je ravno v tem, da nimamo meja in da si želimo vedno nekaj novega, vznemirljivejšega, še boljšega. Ljudje si želimo več, želimo si sreče in izpolnitve, želimo si uresničenje ameriških sanj v lastnem domu. To seveda po drugi strani neizogibno vodi do razočaranj (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 106).

Knjiga zelo jasno kaže na primer čistega razmerja. Posameznika sta vstopila v razmerje zaradi obojestranske privlačnosti. Na prvem mestu zelo jasno poudarja spolno aktivnost, še posebej iz ženske strani, kar naj bi bila po spolnospecifičnem modelu bolj prioriteta moških. Posameznika živita na videz polno življenje, ki pa je polno drobnih skrivnosti. Komunikacija je sicer odprta, partnerja si do neke mere zaupata, toda po dvajsetih letih ugotovita, da ne znata več komunicirati.

Zanimivost zgodbe je, da se zaključi, tako kot se je začela. Odprla je oči in šla k oknu. Vse kar se je zgodilo so bile samo sanje, globoke sanje, ki sta jih oba razumela drugače. Kot da niso bile le sanje, ampak je bilo nekaj globljega v pomenu teh sanj. Čisto na koncu zadnjega poglavja spoznamo, da je Tjaša tista, ki se v razmerju ne počuti več dobro, ker občuti, da ji nekaj manjka.

»Starava se, pomislim, pa sploh še nisva živela . . . Pogledala sem skozi okno in videla praznino. . . In zdaj bom šla do obale. Gola bom vstopila v morje in zaplavala. Potem se bom odločila. Potem« (Moderndorfer 2007, 181). S temi besedami se roman zaključi. Sklepamo lahko, da se bo odločila, ali bo še vztrajala v razmerju ali bo razmerje končala.

Odnos traja tako dolgo, dokler partnerja drug drugemu nudita zadovoljstvo. Brez vzajemnega zadovoljevanje odnos ne more obstajati (Ule 2000, 311).

7.1.2 Bojan Tomažič: VONJ LJUBEZNI

(2009. Maribor: Subkulturni azil. 108 strani)

Roman Vonj ljubezni opisuje življenje samskega moškega sredi štiridesetih let po imenu Daniel, ki živi v razgibanem mestnem življenju. Zgodba se dogaja v Mariboru in prikazuje posamezne Mariborčane od blizu. On opravlja delo učitelja literature na eni izmed mariborskih srednjih šol. Pod drobnogled je postavljeno njegovo zmedeno ljubezensko življenje in tudi nekoliko nekonvencionalno življenje sicer. Postavljen je med dve ženski med katerima se ne more odločiti, katera je tista, s katero bi bil raje v razmerju. Obe sta njegovi zelo dobri prijateljici, vsaka pa je značajske svet zase. Maša je zelo samozavestna, privlačna, odločna, a vezana ženska, ki čaka na pravo priložnost oz. boljšega moškega, da svojega zdajšnjega partnerja zapusti. Z njim ima tudi dva otroka in ker je uspešen poslovnež, ji nudi varnost ter udobje, zato se še težje loči od njega. Luna pa je samska ženska, ki veliko svojega časa nameni duhovni rasti, meditaciji in skrbi za svoje psihično ter fizično zdravje. Prav tako ima otroka iz prejšnje zveze.

Ob njihovem ljubezenskem trikotniku pa se prepletajo še zgodbe članov Skupine za samopomoč potencialnih samomorilcev in njihovi sestanki. V skupino je vključen tudi Daniel, zaradi očeta, ki si je zaradi ponesrečene ljubezni vzel življenje. Da se ne bi njemu zgodilo kaj podobnega, preventivno hodi na sestanke SSPS.

Analiza romana po modelu:

- 5** – poudarjeno prisotno
- 4** – delno prisotno
- 3** – šibko prisotno
- 2** – nakazano
- 1** – neprisotno

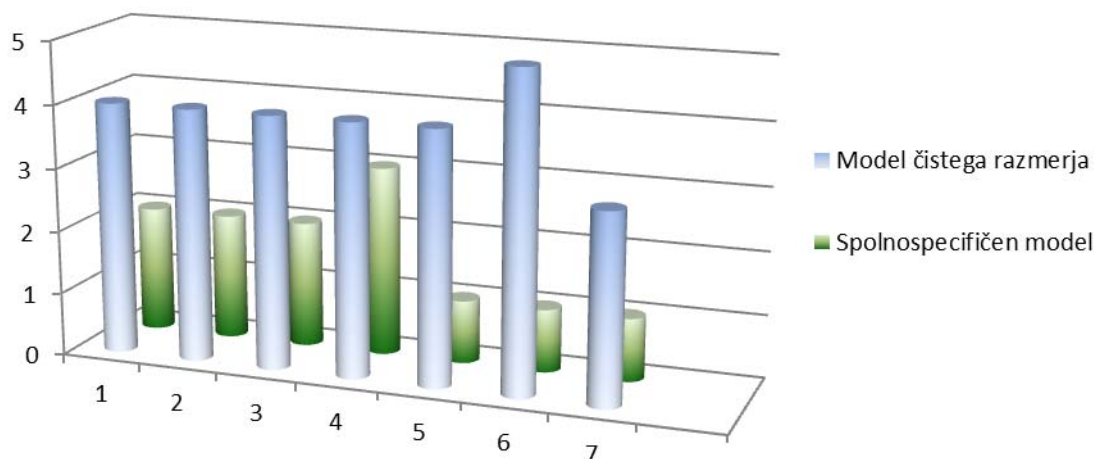
Tabela 7.4: Model čistega razmerja po Anthony Giddensu

ANTHONY GIDDENS – ČISTO RAZMERJE	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna enakost: obojestranska emotivna zadovoljitev partnerjev (korist od odnosa imata oba)	4
Veliko medsebojnega zaupanja in zavezanosti med partnerjema	4
Povečana mera zasebnosti in intimnosti med partnerjema	4
Poudarjena čustvenost obeh	4
Odprta komunikacija obeh partnerjev	4
Avtonomno odprto in refleksivno razmerje: odvisno samo od sebe	5
Visoke zahteve obeh partnerjev do razmerja in partnerja	3

Tabela 7.5: Model spolnospecifičnega razmerja po Deborah Tannen

DEBORAH TANNEN – SPOLNOSPECIFIČEN MODEL	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna neenakost: agresivnost moških – pasivnost (užaljenost) žensk	2
Zmanjšana stopnja zaupanja in zavezanosti MOŠKI želijo neodvisnost – ŽENSKE želijo odvisnost	2
Razlike v stopnji zasebnosti in intimnosti: MOŠKI dajejo prednost hierarhičnemu razmerju – ŽENSKE dajejo prednost simetriji	2
Poudarjena čustvenost žensk (pomen ščitenja)	3
Zaprta (zavita) komunikacija: ženske govorijo, moški molčijo	1
Heteronomno razmerje – pogojeno od zunaj: emotivne ženske, instrumentalni moški	1
Neenakostne zahteve: delitev čustvenega dela ženske svetujejo – moški poučujejo	1

Grafikon 7.2: Stopnja prisotnosti posameznih značilnosti v romanu Vonj ljubezni

V grafikonu 7.2 sta predstavljena dva modela. Kot vidimo, prevladujejo značilnosti modela čistega razmerja, čeprav so tudi te ponekod le delno prisotne.

V partnersko razmerje vstopa moški sredi štirideset let, Daniel, ter dve ženski, Maša in Luna. Maša je samozavestna, privlačna, emancipirana in ambiciozna predstavnica ženskega spola, ki je v dolgoletnem razmerju s svojim partnerjem Benjaminom, s katerim imata tudi dva otroka. Z Danielom sta dobra prijatelja, ki se zapleteta v spolno razmerje. Ker je Maša izrazito seksualno bitje, se ji Daniel nikoli ne more upreti. Kadar je njen mož na službeni poti si ona krajša čas z Danielom. Zakaj pravzaprav ni srečna v svojem zakonu skozi zgodbo ne izvemo natančno. Daniela ima sicer rada, a od njega želi, da postane več kot je. Želi ga spremeniti, spremeniti njegovo razmišljanje, da bi bolj ustrezal njej kot ambiciozni ženski. On pa ne pokaže pretiranega interesa, da bi se spremenil, čeprav mu je Maša zelo všeč.

»Zdravo živi in boš privlačil zdrave ljudi in boš perspektiven. Samo zdravi so v resnici uspešni in zadovoljni. Zavedaj se, da si profesor s polovičnim delovnim časom. Polovičen si, vsi ti ukazujejo, plača je polovična, pri dijakih imaš polovično avtoriteto. Tvoj intelektualni svet so kioskarji, a ti vedno dajo gnilo solato . . . Naredi nekaj velikega. Bodi glavni junak v veliki zgodbi . . . Lahko bi bil, a nisi vztrajen, ne moreš se odločiti . . .« (Tomažič 2009, 31)

Luna pa je pravo nasprotje Maše. Je bolj poduhovljena, več časa nameni iskanju notranjega smisla in iskanju srčne vezi med sabo in Danielom. Z Danielom sta prav tako zelo dobra prijatelja, ki sta v neki vrsti spolnega/partnerskega razmerja. Luna ga ima zares rada, zdi se, da tudi on njo, a mu to vseeno ni dovolj.

»... pripoveduj, da bo čez nekaj let živela v hiški s pokošeno trato in s potočkom, na katerem bova z otroki postavljala mlinčke. Reci mi, da se bova vedno imela rada, da bova prijatelja in si vedno želela početi to, kar bova zdaj počela« (Tomažič 2009, 33).

Iz teh dveh odlomkov lahko vidimo, da je Maša tista, ki je bolj racionalna v razmerju, svojih čustev ne postavlja v osredje, Luna pa je bolj čustvena in čuti do Daniela nekaj globljega. Obe vstopata v razmerje z Danielom zaradi določenih prednosti. Za Luno je to emotivna zadovoljitev, za Mašo pa bolj spolna zadovoljitev. Daniel pa dobi iz vsake strani tisto, kar potrebuje. Luna mu nudi ljubezen, zvestobo, čustveno varnost, Maša pa mu daje nekakšno vznemirjenost in zadovoljitev spolnih fantazij. Tako lahko povzamemo, da je emotivna enakost med partnerjema delno prisotna. Ko gre za razmerje z Mašo, spoznamo, da ni ženska, ki bi svoja čustva skrivala in bila hitro čustveno prizadeta oz. užaljena. V razmerju z Luno pa se nam samo v redkih primerih zdi, da je čustveno prizadeta, čeprav ugotovimo, da razume in ve, kaj se plete med Danielom in Mašo.

»Ali kdaj ozaveš, da ona vara tebe, ti pa njo?« (Tomažič 2009, 37).

Kljub temu mu ostaja zvesta, saj čuti, da je med njima globlja vez. Emotivna neenakost v razmerju je tako le nakazana. On je namreč tisti, ki ji čustev ne pokaže na enak način in ostaja svoboden pri odločanju med dvema ženskama. Večjo korist v razmerju ima torej Daniel od Lune, kot ona od njega.

»Zdaj bi ji moral reči, da jo ljubim, a pri uporabi vaje Hitrih odločitev v praksi spet pognem« (Tomažič 2009, 37).

Iz tega sledi, da je Daniel v razmerju z Luno tisti, ki je pri izbiri bolj svoboden, bolj neodvisen. Pri njej pa je nekoliko nakazano, da si želi globljega razmerja z njim in odvisnosti. V odnosu z Mašo pa je nekako v enakopravnem neodvisnem razmerju, saj tudi ona ima na drugi strani moža, tako kot on Luno. V njunem razmerju ni več on tisti, ki bo neodvisno odločal, kako se bodo stvari odvijale. Zato sta zaupanje in zavezanost med partnerjema le delno prisotna. Daniel nikoli zagotovo ne ve, kakšni so Mašini načrti za prihodnost, ona pa mu jih tudi nikoli do podrobnosti ne izda.

Opazno je, da sta Maša in Daniel v razmerju, kjer je bolj v ospredju simetrija kot hierarhija. Med njima je več spolne intimnosti in zasebnosti.

»Vstane in gre v sobo z veliko posteljo na sredini . . . se sleče in me na vseh štirih čaka na postelji. Kdor zna, zna, kajne? se potem pohvali . . . Noč z Mašo je čarobna. Tudi tokrat samozavestno reče, da Maša pač zna in kdor ima njo, ne potrebuje žene« (Tomažič 2009, 38).

V razmerju Luna in Daniel pa sicer prevladuje simetrija, a se občasno pojavi tudi hierarhična oblika razmerja. On je tisti, ki daje pobude za intimnost, ona se mu večkrat izmika. Na spolnem področju je on tisti, ki nastopa kot podrejeni.

»Vso noč se bom stiskala k tebi. . . In poleg tudi kaj raziskovala? vprašam nagajivo. . . Saj veš, da zmerom preverjam najino srčno vez. . . če bova oba začutila, da je link dejaven in dobro prehoden, bova idealen par« (Tomažič 2009, 30).

Na področju čustvovanja spoznamo, da je Luna v podrejenem položaju. Ona goji globlja čustva do njega, on pa se le spretno izmika jasni opredelitvi svojih občutkov. Nakazano je torej, da je Luna kot ženska v tem razmerju bolj čustvena oz. sta v čustvenem smislu manj enakopravna. To prevladuje v spolnospecifičnem modelu.

»Me ljubiš? vpraša . . . Ti se bolj kot jaz spoznaš na linke . . . Ljubiš ali blefiraš? . . . Pred teboj ni ničesar mogoče skriti, jo poljubim na lase. . . Potem do poznega popoldneva preživiva pri vodi« (Tomažič 2009, 36).

Razmerje Maše in Daniela pa je iz čustvenega vidika bolj podobno čistemu razmerju, saj vsak daje v razmerje toliko čustev, kot jih prejema. Samo v enem odlomku opazimo, da bi si Daniel želel več, kot mu je Maša pripravljena dati. Zato je tudi ta značilnost delno prisotna.

»Za vedno se preseli k meni, bi ji rekel, če je ne bi s tem razjezil« (Tomažič 2009, 38).

Komunikacija v obeh razmerjih je delno odprta in s tem bližje značilnostim čistega razmerja kot spolnospecifičnemu modelu. Le v nekaj trenutkih so ženski liki v razmerju odreagirali z užaljenostjo, ker jih partner ni zadovoljil, razumel ali jih ni poslušal. Sicer v pogovorih nismo priča prepirom.

»Ob osmih zjutraj me zbudi zvonjenje telefona . . . Maša je . . . Sta res s Luno na morju? sprašuje . . . Zakaj si šel z njo? . . . Ker tvoj mož razlaga, da bo kmalu postala moja žena . . . Prekine pogovor« (Tomažič 2009, 39).

Sicer pa pogovori v obeh razmerjih potekajo precej odprto, odkrito in z željo po uskladitvi in sporazumevanju.

Vodo pijem. Moram se očistiti vsega, kar me zastruplja, tudi v odnosih, mi pravi . . . Tudi ti se moraš očistiti. Če ne zaradi mene, pa zaradi sebe. Odnosi naj bodo čisti, sicer pride bolezen, reče . . . Čutim, da bi moral to narediti, ji resno pritrdim. Včasih se ponoči zbudim in me vse to mori . . . Zaradi jeter, reče Luna, jetra predelujejo žalost, če je ne morejo, omagajo. Od danes naprej bodi bolj svetel, ne bodi samodestruktiven, ampak konstruktiven . . . Prav ima, zdi se mi, da vse življenje hodim po drugih poteh in ne po tistih, po katerih si želim (Tomažič 2009, 39).

Preden se uležem, ugriznem breskev in požrem premalo prežvečen kos. Čutim, kako mi olupek ostaja v grlu. Vzamem telefon in pokličem Mašo . . . Sem ravnokar mislila nate. Kaj počneš? se me razveseli . . . Sem v paniki. Breskova lupina mi je zašla v sapnik . . . Bi bil raje v meni? se zasmеji . . . Raje jaz v tebi, kot ti v meni, jo spomnim na leta, ki teko . . . Z breskovim olupkom v grlu se ne bi tako pogovarjal z mano, ampak bi brez zraka hropel po tleh. Povej, kaj se dogaja s teboj? . . . Prestrašen sedim pred ugasnjenim televizorjem, a vidim slike na ekranu . . . Živci, reče. Vegetativno živčevje se obnovi po štirinajstih povsem brezstresnih dnevih. Otroka sta pri babici, vzela si bom nekaj ur za terapijo . . . Željno jo čakam. Vstopi nasmejana z dvema vrečkama hrane. Naj bo vse na dosego roke, ju postavi k postelji. Sleče se, uleže na posteljo in pokrije z odejo . . . Terapija je blagodejna (Tomažič 2009, 48).

Kako je zdaj z linkom, jo vprašam . . . Ti mi povej . . . Lepo je bilo v tvojem objemu . . . Vstane . . . prinese list papirja. Večkrat dnevno glasno preberi to besedilo in razmišljaj o tem, kaj bereš. . . BEREM: Da naju, Luno in Daniela, ne bi bilo strah sprememb. Da naju ne bi bilo strah odločiti se za skupno življenje. Da naju ne bi bilo strah neznanega. Da bi takoj opravila s preteklostjo. Da bi se ljubeče postavila zase. Da bi sledila svojim čustvom, želim, sanjam in pričakovanjem. Da bi drug z drugim odprto, sproščeno, odkrito in čim pogosteje komunicirala. Da naju ne bi bilo strah dotikov in užitkov . . . (Tomažič 2009, 31).

Iz slednjega odlomka je vidno, da si oba želita, da bi ju razmerje zadovoljevalo. Tako Luna, ki je napisala tako imenovano »molitev« kot tudi Daniel, ki vzame list papirja v roke in prične z branjem. Ob tem odlomku vidimo tudi, da je njuno razmerje vsekakor avtonomno, odvisno samo od sebe. Če bosta uspela uskladiti vse »pogoje«, pravi Luna, bosta postala popoln par.

Ravno tako je razmerje med Mašo in Danielom avtonomno. Sama sta se zapletla v razmerje, ker sta drug do drugega čutila privlačnost. Njuno razmerje ni povezano z zunanjimi razmerami družbenega ali ekonomskega sveta. Sama določata pogoje, pod katerimi bo to razmerje obstajalo. Maša to tudi v enem od dialogov jasno pove:

»Skupaj bova, dokler boš sposoben tako živeti, kot živiva ... reče in prekine pogovor« (Tomažič 2009, 38).

Ti trije posamezniki imajo zelo različne zahteve od razmerja. Luna je tista, ki pričakuje od razmerja največ. Želi si čistega razmerja, v katerem bosta zadovoljena oba partnerja, v katerem bosta oba enakopravna in na čustvenem nivoju globoko povezana. Maša je v razmerju z Danielom najverjetneje zaradi zabave, vznemirljivosti in spolne zadovoljitve. Zgornji odstavek kaže tudi na to, da najverjetneje od razmerja ne pričakuje veliko. Daniela potrebuje kot prijatelja in ljubimca. Je bolj praktična in da vedeti, da dokler si Daniel ne bo uredil življenja tako kot njej ustreza, ona ne bo zapustila svojega moža.

»Tudi za vas moške velja podobno. Znebi se nekaj kilogramov, pa boš postal ravnatelj...Tvoj zdajšnji je že dvajset let debeluh . . . A bi že zdavnaj odletel, če bi imel dostojno nadomestilo« (Tomažič 2009, 29).

Za Daniela pa lahko rečemo, da je zelo razdvojen med obema razmerjema, ne ve, kaj si pravzaprav želi, njegove zahteve niso nikoli jasno izpostavljene, ne zna se postaviti zase oz. ne želi se prepustiti monogamnosti partnerske zveze z Luno.

Tako na področju zahtev od razmerja lahko rečemo, da se roman le šibko približa čistemu razmerju, saj se zahteve od enega do drugega spreminjajo in nikjer, razen v Luninem primeru, ni natančno izpostavljeno, kaj si želijo oz. kaj pričakujejo od razmerja.

7.1.3 Irena Svetek: **SEDMI VAL**

(2008. Ljubljana: Študentska založba. 197 strani.)

Roman *Sedmi val* prikazuje življenje družine Devin v današnjem času, ki posamezniku po eni strani nudi svobodo, po drugi strani pa ravno ta svoboda postavlja nevidne meje. Zakonca Ana in Jan Devina živita na videz urejeno družinsko življenje, dokler se Jan v srednjih letih ne zaplete v razmerje z mlajšo žensko. Ob razpadu njunega zakona skozi zgodbo spoznamo tudi zapletena življenja njunih otrok, najstarejšega sina Aleša, hčerke Lare in najmlajšega sina Dominika. V ospredje je postavljena družina, ki nekako združuje posamezne člane, ki pa so individualisti in jih opredeljujejo povsem različne stvari.

Zgodba se začne kot prispodoba z opisovanjem jadrnanja družine Devin, kjer jih ujame huda nevihta. Na koncu romana se ta zgodba nadaljuje, ko se vihar umiri in vsi varno pristanejo na kopnem.

Analiza romana po modelu:

5 – poudarjeno prisotno

4 – delno prisotno

3 – šibko prisotno

2 – nakazano

1 – neprisotno

Tabela 7.6: Model čistega razmerja po Anthony Giddensu

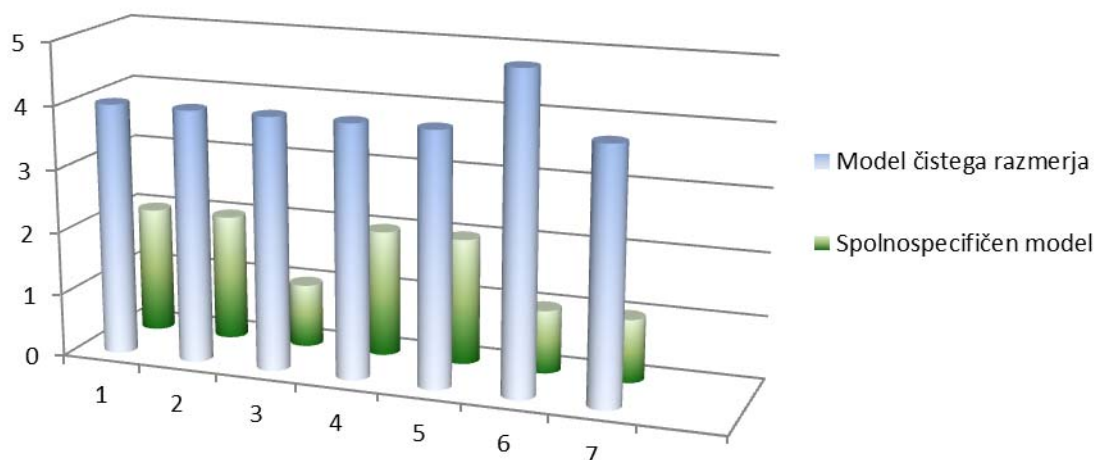
ANTHONY GIDDENS – ČISTO RAZMERJE	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna enakost: obojestranska emotivna zadovoljitev partnerjev (korist od odnosa imata oba)	4
Veliko medsebojnega zaupanja in zavezanosti med partnerjema	4

Povečana mera zasebnosti in intimnosti med partnerjema	4
Poudarjena čustvenost obeh	4
Odperta komunikacija obeh partnerjev	4
Avtonomno odprto in refleksivno razmerje: odvisno samo od sebe avtonomno	5
Visoke zahteve obeh partnerjev do razmerja in partnerja	4

Tabela 7.7: Model spolnospecifičnega razmerja po Deborah Tannen

DEBORAH TANNEN – SPOLNOSPECIFIČEN MODEL	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna neenakost: agresivnost moških – pasivnost (užaljenost) žensk	2
Zmanjšana stopnja zaupanja in zavezanosti MOŠKI želijo neodvisnost – ŽENSKE želijo odvisnost	2
Razlike v stopnji zasebnosti in intimnosti: MOŠKI dajejo prednost hierarhičnemu razmerju – ŽENSKE dajejo prednost simetriji	1
Poudarjena čustvenost žensk (pomen ščitenja)	2
Zaprta (zavita) komunikacija: ženske govorijo, moški molčijo	2
Heteronomno razmerje – pogojeno od zunaj: emotivne ženske, instrumentalni moški	1
Neenakostne zahteve: delitev čustvenega dela ženske svetujejo – moški poučujejo	1

Grafikon 7.3: Stopnja prisotnosti posameznih značilnosti v romanu Sedmi val

Viharno morje, po katerem pluje jadrnica družine Devin, je prispodoba njihovega razburkanega družinskega življenja. Mati Ana, po poklicu javna tožilka, trenutno doživlja veliko stisko ob ločitvi, ki jo zahteva njen mož Jan, po poklicu režiser. Zaljubil se je v mlajšo novinarko Leno, ki je v njem prebudila močna ljubezenska čustva. Ta čustva so bila tako močna, da se na noben način ni želel več vračati domov k svoji ženi Ani. Ona pa je vse skupaj s strtim srcem prenašala in bi mu bila pripravljena celo odpustiti nezvestobo, če bi le hotel ostati z njo.

Nikoli ni razmišljal o mlajših ženskah. To pa ga je zadelo tako močno, da je velikokrat pomislil, kako je lahko tako dolgo ostal z Ano, kako, da že ob prvih znakih odtujenosti ni odšel stran. Čeprav ga je poskušala prepričati, da je to samo kriza srednjih let in da je pripravljena zamižati na eno oko, kot se je izrazila, je ni uspel prepričati, kako nima smisla vztrajati v zvezi z osebo, ki noče več biti s tabo. Izgubljal je potrpljenje, ko je začela govoriti, da ga bo minilo in da ve, da jo ima, kljub vsemu, še vedno rad. Postal je zadirčen in žaljiv. Jezen je bil nase, ker si je dovolil tisti izpad v kuhinji in razbil kozarec. Še bolj ga je razbesnelo, da se je sklonila in z nekakšno vdanostjo in neizmerno potrpežljivostjo začela pobirati črepinje. Čista manipulacija. Zdelo se mu je, da se do njega obnaša kot do otroka. Puberteta bo minila, mama mora razumeti in biti potrpežljiva. Nekaj takega (Svetek 2008, 28-29).

Iz sledečega odlomka lahko ugotovimo, da sta zakonca Devin že nekaj časa imela težave v zakonu. Zdi se kot, da si Ana teh težav ni želela priznati, in si je pred njimi zatiskala oči. Mož Jan pa se je iz dneva v dan oddaljeval od svoje žene. Sklepamo lahko, da komunikacija med partnerjema ni bila povsem odprta, saj bi morda s pravočasnim in odkritim pogovorom lahko rešila zakon. Tako pa je bila Ana tista, ki je kolikor je le mogla mirno prenašala obnašanje svojega odtujenega moža in upala, da se bo s časom vse uredilo.

»V prsnem košu jo je stisnilo . . . Ta dan je Jan pojedel kosilo hitreje kot po navadi. Govoril je bolj malo. . . in še preden je pogoltnil zadnji grižljaj, že vstal izza mize ter odnesel svoj krožnik v umivalnik. Nato se je zaprl v delavni kabinet, ne da bi ji namenil eno samo besedo. Tako je bilo že nekaj mesecev. Ker ga ni želela obremenjevati z raznimi vprašanji, je strpno prenašala izmikajoče poglede in hladno obnašanje« (Tomažič 2009, 87-88).

Na emotivni ravni bi lahko rekli, da sta bila partnerja enakovredna. Prav tako je bilo njuno razmerje avtonomno, odvisno samo od sebe, in ko v nekem trenutku ni bilo več vzajemnega zadovoljevanja, komunikacije in razumevanja, ko sta se počasi partnerja pričela oddaljevati drug od drugega, je napočil konec zakona.

V tem novem obdobju partnerskih odnosov so nastali novi prostori svobode, kar pa hkrati pomeni, da se zunanji okviri zaščite in podpore vse bolj krhajo. »Skupna stvar«, za katero so si prej prizadevale cele generacije družinskih zvez, je izginila. Nova skupnost dveh partnerjev naj bi temeljila na ljubezni. Tukaj pa gre za »past romantične ljubezni«: ljudje pričakujejo, da bi morala začetna zaljubljenost trajati večno, kar pa seveda ni mogoče. To, kar ostane, je razočaranje (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 98-99).

Žena Ana, ki je bila vsakodnevno zaposlena z raznimi opravili, tako družinskimi kot tudi službenimi, je morda pozabila energijo vlagati tudi v svojega partnerja, in se je tako počasi oddaljila. Mož Jan pa se je ob svoji aferi z mlajšo žensko Leno osvobodil rutine dolgoletnega zakona in se ponovno spomnil, kako zelo prijetno je biti goreče zaljubljen in ljubljen. Ob njej se je počutil nekako svobodnega in prerojenega.

»... zaslišal je piskanje telefona . . . Bil je Lenin glas in začutil je, kako zelo si želi, da bi takoj prišla do njega, da bi prste močno pritisnila v njegova razbolela ramena in ga zmasirala, kot je znala samo ona. Potem bi mu sedla v naročje in naslonila ustnice ob njegovo uho, da bi slišal njeno rahlo dihanje in bi se mu koža na licih naježila od ugodja« (Tomažič 2009, 33).

Verjetno je v svoji zagledanosti spregledal, kaj vse je potrebno storiti in kakšne vse kompromise je potrebno sprejeti, da zveza dveh partnerjev deluje in se razvija. Kljub težavam sta imela z Ano srečen zakon in ni mu bilo vseeno.

»Zaprl je oči in glasno zavzdihnil. Kako se življenje obrne. En dan živiš v lepi hiši s tremi otroki in ženo, ki jo imaš rad, naslednji dan stojiš ves živčen na terasi tuje starke, otroci so odrasli, ločuješ se in ženska, ki jo ljubiš, ti pove, da ne misli pustiti moža, ker se boji, da bo izgubila otroke« (Tomažič 2009, 35).

»Sanje o možni strasti delujejo kakor nenehna zabava, ki uspeva upore dolgočasje. Ljudje vedo, da bo strast prinesla gorje – a si mislijo, da je to gorje lepše in bolj »živo« kakor vsakdanje življenje, bolj vznemirljivo, kakor vsakdanja »mala sreča« (De Rougemont 1999, 283). Tudi Jan se ni mogel upreti svoji zagledanosti in poželenju do Lene, čeprav je imel svojo ženo Ano še vedno na nek način rad.

... Ni mu bilo vseeno. Ano je imel resnično rad, človek se v tridesetih letih življenja z neko osebo težko kar tako loči. Vendar . . . otroci so bili odrasli, že nekaj časa niso živeli več doma in, ali ni tako, da moraš biti fer do sebe? Lena je bila tista ženska, ki bi mu lahko nudila to, kar je najbolj potreboval . . . Ana bo že prebolela, če jo slučajno zapusti, saj je pametna ženska, še vedno si lahko uredi življenje po svoje . . . Rešil jo bo tega neznosnega pritiska, ki sta ga v zadnjem obdobju čutila oba (Tomažič 2009, 94).

Jan je tako videl rešitev v ločitvi od Ane, ona pa je tista, ki je ostala prizadeta in si tega ni znala predstavljati, niti si ni želela ločitve. V njunem odnosu je ona tista, ki se nekoliko bolj čustveno odziva na dogodke. Tako lahko zaključimo, da sta delno čustveno enakopravna, saj že iz odlomka vidimo, da je Jan kot moški, tisti, ki na nek način želi »rešiti« žensko oz. išče pozitivne izgovore za svoje dejanje. Trudi se, da je ne bi prizadel, a se zaveda, da si tudi on zasluži srečo. Ana pa v vseh situacijah predstavlja vlogo žrtve.

»... zaprla je zvezek, v katerega si je dnevno zapisovala misli, da bi ji bilo lažje . . . Ni ji bilo lažje. Človek, s katerim je preživela trideset let, je prekinjal neko skupno pot. In tega si ni želela. Nikoli si ne bi mogla tega želeli, saj je bila ta pot vse, kar je do sedaj poznala. Sedla je na stol in položila komolce na mizo . . . Katera tableta bi lahko preprečila občutek tesnobe, ki ga je čutila v želodcu? Kje je naredila napako?« (Tomažič 2009, 92).

Iz prejšnjega odlomka vidimo, da Jan želi od zakona oz. partnerske zveze več kot le navezanost. Zato mu po tridesetih letih njegova žena ne nudi več dovolj zadovoljstva in zato

je pripravljen zvezo končati. Ano pa je njun zakon očitno osrečeval, od njega je prejela tisto, kar si je želela in zato ni imela potrebe po ločitvi. Tudi takrat, ko je slutila, da v njunem zakonu ni vse tako kot bi moglo biti, je upala, da bosta težave lahko rešila. Tako lahko povzamemo, da ima Jan nekoliko večje zahteve kot Ana in je zato bližje modelu čistega razmerja. Za Ano pa nismo čisto prepričani, ali je zadovoljna z zakonom ali pa ima le manjša pričakovanja.

O njunih intimnih odnosih izvemo le toliko, da sta se Jan in Ana v zadnjem času odtujila drug od drugega in zaradi tega tudi nista bila intimna. Kot pravi Giddens pa je spolnost v moderni družbi ena izmed pomembnih in osrednjih tem. Ni več zgolj podtalna dejavnost. O njej se veliko pogovarjamo, razpravljamo, veliko literature je namenjene prav spolnosti in ljudje neprestano raziskujejo nove oblike spolnosti (Giddens 2000, 9). In če želimo ohraniti partnerski odnos, moramo posvetiti pozornost tudi spolnosti med partnerjema.

»In Ana je vedela z vso gotovostjo zrele ženske, da to ni bilo obdobje, ki bi lahko minilo. Jan se je ni želel več dotikati, Jan se ni smejal, ko je povedala kaj smešnega, Jana ni več zanimalo, o čem razmišlja . . . « (Tomažič 2009, 119).

7.1.4 Darja Hočevar: RANJENO SRCE

(2010. Ljubljana: Genija. 165 strani.)

Roman *Ranjeno srce* opisuje življenje in ljubezenska razmerja dveh sester, Nataše in Lijane, med katerima je še iz otroštva veliko zamer in nerešenih sporov. Izhajata iz ugledne ljubljanske družine, oče je priznan srčni kirurg. Starejša sestra Nataša ne mara mlajše štirinajstletne sestre Lijane, saj so ji njeni starši od rojstva posvečali veliko več pozornosti. Prav tako ji zavida, ker je lepa, dolgolasa in pametna. Na specializacijo na kliniko pri njunem očetu pride mlad srčni kirurg italijan Armando Giordan, katerega oče večkrat pripelje domov na večerjo. Mlajša hči Lijana se vanj kljub rosní mladosti zaljubi, vendar se Armando zagleda v Natašo, tudi zaradi primernejše starosti. Ona pa ga večkrat zavrne, saj je že doživela grenko razočaranje v ljubezni in se odločila, da bo ostala samska. Ko Lijana svoji sestri izpove ljubezen, ki jo čuti do Armanda, pa ta izkoristi njeno priznanje za maščevanje. Takoj sprejme njegovo povabilo na večerjo, postaneta par, se poročita, preselita v Rimini, od koder prihaja Armando, in Nataša z njim tudi kmalu zanosi. Kmalu po poroki in porodu pa Nataša ne izkazuje Armandu več prave ljubezni, saj ga je sprejela in se poročila z njim le iz maščevanja do sestre. Lijanina ljubezen do Armanda pa tudi po mnogih letih ne ugasne, vse dokler se ne zbliža z njegovim bratom Eduardom, medtem ko je na počitnicah pri Giordanovih v Riminiju. Prava ljubezen med Natašo in Armandom napoči šele takrat, ko je Nataša nadvse ljubosumna na svojo sestro, kadar se le ta približa Armandu. Takrat Nataša spozna, da ji Armando pravzaprav pomeni zelo veliko.

Analiza romana po modelu:

- 5** – poudarjeno prisotno
- 4** – delno prisotno
- 3** – šibko prisotno
- 2** – nakazano
- 1** – neprisotno

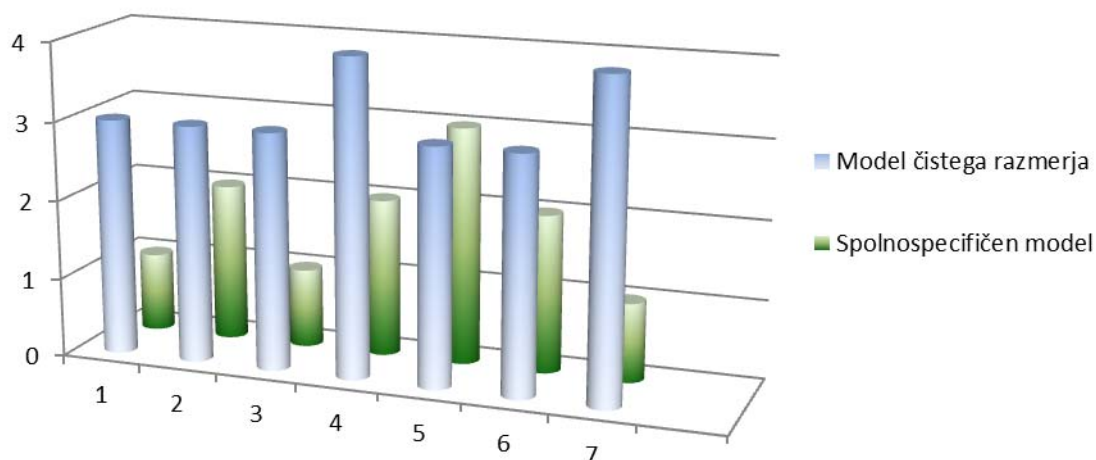
Tabela 7.8: Model čistega razmerja po Anthony Giddensu

ANTHONY GIDDENS – ČISTO RAZMERJE	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna enakost: obojestranska emotivna zadovoljitev partnerjev (korist od odnosa imata oba)	3
Veliko medsebojnega zaupanja in zavezanosti med partnerjema	3
Povečana mera zasebnosti in intimnosti med partnerjema	3
Poudarjena čustvenost obeh	4
Odprta komunikacija obeh partnerjev	3
Avtonomno odprto in refleksivno razmerje: odvisno samo od sebe avtonomno	3
Visoke zahteve obeh partnerjev do razmerja in partnerja	4

Tabela 7.9: Model spolnospecifičnega razmerja po Deborah Tannen

DEBORAH TANNEN – SPOLNOSPECIFIČEN MODEL	Stopnja prisotnosti posamezne značilnosti
Emotivna neenakost: agresivnost moških – pasivnost (užaljenost) žensk	1
Zmanjšana stopnja zaupanja in zavezanosti MOŠKI želijo neodvisnost – ŽENSKE želijo odvisnost	2
Razlike v stopnji zasebnosti in intimnosti: MOŠKI dajejo prednost hierarhičnemu razmerju – ŽENSKE dajejo prednost simetriji	1
Poudarjena čustvenost žensk (pomen ščitenja)	2
Zaprta (zavita) komunikacija: ženske govorijo, moški molčijo	3
Heteronomno razmerje – pogojeno od zunaj: emotivne ženske, instrumentalni moški	2
Neenakostne zahteve: delitev čustvenega dela ženske svetujejo – moški poučujejo	1

Grafikon 7.4: Stopnja prisotnosti posameznih značilnosti v romanu Ranjeno srce

V preteklosti je bila zakonska zveza sklenjena kot pogodba in ne kot samostojna odločitev partnerjev samih. Spodbujali so jo starši. Danes pa postaja zakonska zveza vedno bolj razmerje, ki je posledica obojestranskega emotivnega zadovoljevanja partnerjev. Iz grafikona 7.4 preberemo, da je v romanu šibko prisotna enakovredna emotivna zadovoljitev partnerjev. Šibka je zaradi začetne zgodbe v romanu, kjer se sestra Nataša poroči s svojim izbrancem zgolj z namenom, da bo prizadela svojo sestro in ji prvič v življenju ona vzela nekaj, kar si Lijana tako močno želi. Razlogi za takšno odločitev izhajajo iz zgodnjega otroštva, ko je ob Lijaninem rojstvu Nataša postala za svoja starša, predvsem za mamo, skoraj nevidna, in je vsa pozornost bila namenjena Lijani.

»... Njena vzgoja pa je sejala razdor med sestrama. Starejšo hčerko je zapostavljala, na mlajši pa je gradila vse svoje neuresničene sanje iz mladosti in jo naravnost oboževala. Že kot dojenčica se ji je zdela prelepa in sanjala je, kako bo njena hči postala manekenka ali fotomodel« (Hočevár 2010, 114).

Nataša je torej vso svojo naklonjenost in prijaznost do Armanda dalj čas le igrala, dokler ni dobila tistega kar je želela. Po poroki in rojstvu njune hčere pa je ugotovila, da jo maščevanje ni prav nič osrečilo. Počuti se ujeto v razmerju z Armandom in iz dneva v dan ugotavlja, da svojega moža morda sploh ne ljubi. Ugotovi, da ne zmore več hliniti ljubezni in mu vračati naklonjenosti. Postaven in uspešen Armando pa ji ves ta čas nudi vso svojo ljubezen,

spoštovanje, ugodje, zvestobo in neizmerno naklonjenost. Kmalu pa tudi on opazi, da Nataša do njega ni več takšna kot pred poroko.

Armando Giordano je bil pri svojih sedemintridesetih letih moški, o kakršnem sanja vsaka ženska. Vendar se on za druge ženske ni menil, čeprav je oboževalk imel veliko . . . Svojo ženo je ljubil in jo spoštoval, hčerkico pa naravnost oboževal. Svoji družini je nudil lagodno, razkošno življenje, o tem, da bi se zaposlila tudi žena, ni nikdar razmišljal. In Nataši je bilo kar prav tako!. . . Kljub navidezni sreči pa je Armando vedel, da v njunem zakonu ni vse tako, kot bi moralo biti» (Hočevvar 2010, 13).

Iz odlomka lahko ugotovimo, da ima to razmerje tudi nekaj značilnosti spolnospecifičnega modela, saj je moški predstavljen kot hranitelj družine, tisti ki poskrbi za blaginjo in ugodje, ženska pa nastopa kot mati in žena.

Vendar pa se z obiskom sestre Lijane v Riminiju čustva Nataše do Armanda spremenijo. Vedela je, da je Lijana še vedno zaljubljena v njenega moža in vsakič ko se mu je približala, jo je prevzelo močno ljubosumje. Armando za vse ženine zamere do sestre ni vedel, zato ni razumel, zakaj imata z Lijano tako hladen odnos. Njuna komunikacija v razmerju torej ni bila odprta, predvsem z Natašine strani je bila zelo »zavita« oziroma zaprta. Pred svojim možem je skrila mnogo svojih skrivnosti in ni mu zaupala svojim težavam in negotovosti. Že prvi večer Lijaninega obiska pa je opazil, da se je Nataša do njega spremenila, da je bila ponovna takšna, kot na začetku njune zveze. A ni vedel čemu, naj to pripiše.

»... Pravzaprav je že pozabil, kdaj se je zadnjič zgodilo, da si je Nataša sama zaželela ljubezni. To noč pa se je zgodilo. Ko je vstala od toaletne mizice, je stopila na njegovo stran postelje, legla in se stisnila k njemu. Pričela ga je nežno ljubkovati kot nekoč, ko je še verjel, da je noro zaljubljena vanj« (Hočevvar 2010, 23).

A Armando je vedel, da njegova žena nekaj skriva in želel je izvedeti, kaj. Po temeljitim pogovoru mu je Nataša le priznala, zakaj jo tako sovraži, zamolčala pa je razlog, zaradi katerega se je z njim poročila in tudi to, da je Lijana že od nekdaj zaljubljena vanj.

»Trudila sem se, da bi jo imela rada, pa mi ni uspelo. V vsem je tako popolna. Dokler sem bila s starši sama, sem bila njuna zlata punčka, občudovala sta me in ljubila, z njenim rojstvom pa se je vse spremenilo. Vse se je vrtelo okoli nje. Jaz sem bila samo jaz, niti lepa niti preveč pametna. Ona pa je bila lepa, pametna, priljubljena, vsi so jo samo občudovali in hvalili. Jaz pa kot da ne bi obstajala« (Hočevvar 2010, 34).

Natašo je takrat postalo zares strah, da jo bo njen mož zaradi tega zasovražil, zato nikakor ni želela tvegati in mu povedati vse svoje zgodbe. Toda kmalu je izvedel tudi drugi del resnice. Ko je Lijana tistega dne prišla v Rimini je spoznala Armandovega mlajšega brata Eduarda. Na prvi pogled je izgledal kot Armando in bil ji je nadvse všeč. Po nekaj skupaj preživetih večerih sta se zaljubila in prvič skupaj preživela noč. Med spolnim odnosom, ko ji je bilo najlepše, pa je zakričala Armandovo ime. Nenadoma se je tako prestrašila, da je zajokala in Eduardu izpovedala vso svojo zgodbo. Zaupala mu je tudi svoja čustva do njega in Eduardo jo je razumel in ji verjel.

»Odslej ti zasedaš mesto v mojem srcu. Ne vem, kaj mi je bilo, da sem izgovorila njegovo ime, toda najbrž je krivo vino! . . . Nekaj mi verjemi, rada bi bila tvoja in samo tvoja in od nikogar drugega nikdar več in nikoli več« (Hočevvar 2010, 87).

Kljub izpovedi pa je imela občutek, da ga je prizadela in ni si mogla odpustiti. Zato je drugo jutro brez pozdrava odšla iz Riminija nazaj domov v Ljubljano. Takrat pa je Armando ponovno pritisnil na svojo ženo, ker je bil prepričan, da je morda ona kriva, da je Lijana odšla. In izvedel je tudi drugi del resnice.

»Vse, kar si povedal, je res. Toda nekaj si zapomni! Takrat sem bila ranjena v dno duše in nisem bila zmožna resnično ljubiti, čeprav si se mi zdel lep in privlačen. Toda hotela sem prizadeti sestro, zato sem pač hlinila ljubezen do tebe, da bi dosegla svoj cilj. Sčasoma pa sem se navadila nate, in sedaj, ko je prišla Lijana, sem spoznala, kako zelo te ljubim! Prvič sem se pričela bati, da te bom izgubila in ta strah se je zažrl vame! Brez tebe ne bi mogla več živeti. Sedaj najbrž veš, zakaj sem se naenkrat tako spremenila« (Hočevvar 2010, 94).

Tako je Nataša prvič v svojem zakonu odkrito spregovorila s svojim možem. Dolga leta zaprte komunikacije so prinesla svoj rezultat. Zdaj je vedela, da lahko samo upa, da ji bo Armando kdaj odpustil. In ji je.

»Sklenil sem, da pozabiva na preteklost in se osredotočiva na prihodnost. Ta pa naj bi bila brez skrivnosti med nama in predvsem bi moralo biti veliko ljubezni« (Hočevvar 2010, 103).

Od tega trenutka dalje je bilo v njunem razmerju vse tako, kot opisuje model čistega razmerja. Veliko obojestranske emotivne zadovoljitve, vzajemno sta si vračala trenutke ljubezni, naklonjenosti in spoštovanja. Med njima ni bilo več skrivnosti, odkrito sta komunicirala in pričela sta si ponovno zaupati. Ponovno sta obudila goreče trenutke intimnosti.

»Nataša je kar sijala. Še nikdar v življenju ni bila tako srečna. Z možem sta se odslej ljubila in si zaupala . . . Odkar sta se odkrito pogovorila in mu je razkrila vse svoje skrivnosti, je bil njun zakon srečen. Zdaj sta resnično pripadala drug drugemu, nič več ji ni bilo žal, da se je z njim poročila, nasprotno, brez njega ne bi mogla več živeti« (Hočevar 2010, 98).

7.2 POVZETEK ANALIZE SODOBNIH SLOVENSКИH ROMANOV IN SKLEP

Že ob prebiranju romanov je bilo jasno vidno, da je model čistega razmerja občutno bolj prisoten v slovenskih ljubezenskih romanih kot spolnospecifičen model. Tako pa so pokazali tudi rezultati analize vseh štirih sodobnih slovenskih romanov.

Po Giddensovem čistem razmerju sta partnerja v odnosu enakopravna. V tem »idealnem« tipu razmerja so pravila postavljena demokratično. Odnos obstaja neodvisno od zunanjih dejavnikov vse dokler prinaša ugodnosti, nagrade. Pričakuje in zahteva se stalno medsebojno razumevanje vpletenih oseb in razvito samorazumevanje vsakega posameznika. Zaradi visokih zahtev, ki jih čisto razmerje postavlja osebam v odnosu ter zaradi razlik v sposobnostih posameznikov za gradnjo takšnega razmerja, pogosto čisto razmerje vzbuja občutke nezadovoljstva s partnerjem. Odnos traja tako dolgo, dokler partnerja drug drugemu nudita zadovoljstvo. Brez vzajemnega zadovoljevanje odnos ne more obstajati (Ule 2000, 311). Emocionalna komunikacija med partnerji predstavlja bistven del »nove intimnosti«. »Spremembe oznanjajo nov način ustvarjanja intimnosti« (Giddens 2000, 213).

Te lastnosti čistega razmerja so se v večji meri pokazale v vseh štirih analiziranih romanih. Vsa ljubezenska razmerja v romanih so se začela zaradi vzajemne privlačnosti in ljubezenskih čustev, ki sta jih posameznika gojila drug do drugega. Ni bilo prisotnih zunanjih dejavnikov, ki bi pogojevali partnersko razmerje. Zgolj v romanu Ranjeno srce je bilo razmerje prvotno sklenjeno kot posledica maščevanja, a se je tudi to kasneje spremenilo in se obdržalo zaradi ljubezni ter zaradi tistih lastnosti, ki jih opisuje model čistega razmerja.

Kljub temu pa so bile v romanih prisotne tudi nekatere lastnosti spolnospecifičnega razmerja, ki ga je oblikovala in predstavila doktorica Deborah Tannen v svoji knjigi *You just dont understand: women and man in conversation*.

Ena izmed lastnosti Tannen-ovega modela je dobro vidna v romanu *Sedmi val*, kjer je žena predstavljena kot žrtev in je ob ločitvi od partnerja zelo prizadeta, kljub temu pa le pasivno opazuje dogajanje. Tako tudi opisuje Tannen-ova: »Moški v situaciji, kjer začutijo neko vrsto ogroženosti, napada, čutijo potrebo po tem, da se zaščitijo in temu primerno tudi reagirajo. Ženska pa ob določenem napadu čuti samo globoko užaljenost, nepravičnost, naredi pa ne nič drugega, kot da opravičuje svoj položaj« (Tannen 1990, 25).

Delno se v tem romanu pokažejo tudi nekateri elementi hierarhije v partnerstvu, ko moški izbruhne v prepiru, ker ga žena ves čas obravnava kot otroka. Moški, pravi Tannenova, na vsak način želi ostati neodvisen in ne mara občutka, da mu ženska nekaj ukaže. Ženska pa je nagnjena k temu, da naredi, kar se od nje pričakuje. Pri ostalih treh romanih te hierarhije ni zaslediti oz. se kaže enakovredno pri ženskah in pri moških. Prav tako se iz istega odlomka v knjigi nakaže tudi prisotnost ščitenja, ki naj bi bilo domena moških. Moški so tisti, ki naj ščitijo. Tako so bili vzgajani in socializirani. Ko ženske varujejo oz. ščitijo nekoga, so to po navadi otroci. Zato moški ne želijo, da bi ženske ščitile njih, saj se potem počutijo kot otroci (Tannen 1990, 35). V ostalih treh romanih te značilnosti ni prisotne oz. se enakovredno deli tako med moške kot tudi med ženske.

Z analizo romanov po dveh izbranih modelih sem dobila odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja/podvprašanja in prišla do naslednjih zaključkov:

- v izbranih sodobnih slovenskih romanih ne najdemo pomembne razlike med »moškim in ženskim« dožemanjem partnerskih odnosov oz. komunikacije v partnerskih odnosih. Razmerja so zelo blizu Giddens-ovemu čistemu razmerju, so enakopravna in prav tako ni pomembno prisotne delitve glede na spol.
- spremembe partnerskih odnosov, kakršne ugotavljajo sociološki avtorji/avtorice kot idealtipske oblike novih razmerij, se kažejo v modernem slovenskem romanu skoraj na vseh področjih. Le tu in tam zgolj na nekaterih področjih še najdemo prisotnost spolnospecifičnega modela. Moški le v nekaterih situacijah še vedno želijo prevzeti vlogo voditelja, zaščitnika in oskrbovalca družine, vendar pa je teh situacij zelo malo. Zelo jasno se kažejo spremembe v pojmovanju seksualnosti in intimnosti, plastična seksualnost je zelo razširjena v praksi. Velik poudarek je na spolnosti, ki je v sodobnem slovenskem romanu presenetljivo zelo neposredno prikazana in bralcu ne

pušča veliko prostora za domišljijo. Izrazito je prisotna obojestranska želja po zadovoljitvi spolnih potreb. Moški niso več tisti, ki bi postavljali pravila v spolnosti. Ženske same pokažejo ali povedo, kaj si v spolnosti želijo in kaj pričakujejo od svojih partnerjev. V nekaterih primerih pa se še vedno kaže, da je moška seksualnost razumljena drugače kot ženska seksualnost. Kot pričajo rezultati raziskave, ki jo je naredila Švabova, se moška seksualnost razume kot biološka potreba, ki jo je potrebno zadovoljiti, ženska pa je bolj usmerjena v emotivne in odnosne vidike seksualnosti. »Posledično je ženska seksualnost razumljena kot nekaj, kar se mora prilagoditi.« (Švab, 2010) V sodobnih slovenskih romanih, ki sem jih analizirala, je to dognanje le redko prisotno. Pojavlja pa se vedno večja kritičnost žensk do seksualnosti in bolj kot družbene zahteve so posameznikom pomembne individualne, partnerske zahteve.

- glede na spol avtorja/avtorice se ne kažejo razlike v prikazovanju oz. pisanju romanov. Tako moški kot ženske opisujejo v romanih značilnosti sodobnih ljubezenskih razmerij na načine, za katere ni mogoče reči, da se razlikujejo. Tako ne bi mogli potrditi nekaterih trditev sociologinje Deborah Tannen, ki pravi, da se pogledi moških razlikujejo od pogledov žensk. Pri jezikovnem izražanju so prav tako kot moški pisatelji tudi ženske pisateljice zelo odprte, zelo neposredne in včasih celo vulgarne. Prostaške situacije opisujejo s prostaškim jezikom tako moški pisatelji kot ženske pisateljice.
- razlike v reševanju konfliktov v partnerski zvezi glede na spol niso prisotne. Kako posamezniki rešujejo posamezne težave je povsem individualno in odvisno od vsakega posameznika oz. od vsakega partnerskega razmerja posebej. Torej posamezniki v sodobnih slovenskih romanih rešujejo konflikte v partnerski zvezi na različne načine, sproti se prilagajajo načini odpravljanja težav in oblike komunikacije. Torej nekega tipičnega vzorca oz. navodila, po katerem naj bi se reševale težave, ni. Nekateri se še vedno pred težavami odmikajo, si ne priznajo morebitnih problemov, spet drugi se o njih odkrito pogovorijo.

V sodobnih slovenskih romanih se torej pojavljajo vse tiste značilnosti modernih partnerskih razmerij, ki jih opisujejo sociologi v svojih teorijah sprememb intimnosti v pozni (visoki, tekoči) moderni. Romani opisujejo spremembe v intimnih odnosih, ki se kažejo predvsem v večji meri svobode in avtonomije partnerskih razmerjih. Večja svoboda prinaša tudi več negotovosti. Razmerja so zato krhka, odvisna sama od sebe, ves čas se preoblikujejo,

izpopolnjujejo. Posamezniki si želijo in pričakujejo od razmerja več kot kdajkoli do sedaj. Sočasno z višanjem pričakovanj pa so večja tudi razočaranja ob neuspehu, razpadu partnerske zveze. Posamezniki se zavedajo, da so današnji intimni odnosi zmuzljivi, zato se ves čas izprašujejo, ali je to tisto, kar jih osrečuje, ali so srečni, ali bi lahko bili še srečnejši, kaj lahko še naredijo. Okvirov in meja ni. Vsak posameznik in posameznica se skupaj odločata, kakšne okvire si želita in do kod bosta postavila meje svojega razmerja. Komunikacija med njima je odprta oz. mora biti odprta, če želita, da bo takšno čisto razmerje preživel. Pomembno je, da najdeta skupne definicije za oblikovanje njunih lastnih okvirov in meja ter da vzajemno zadovoljujeta potrebe drug drugega.

8 LITERATURA

- Bauman, Zygmunt. 2002a. *Tekoča moderna*. Ljubljana: Založba.
- - - - 2003b. *Lyquid Love*. Cambridge: PolityPress.
- - - - 2008c. *Identiteta*. Ljubljana: Založba.
- Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja*. Ljubljana: Krtina.
- --- in Elisabeth Beck – Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bernik, Ivan. 2010. Spolnost v času individualizma in racionalnosti. *Družboslovne razprave* (65): 7–24.
- --- in Klavs, Irena. 2011. *Spolno življenje v Sloveniji*. Maribor: Aristej.
- Borovnik, Silvija. 2005. *Slovenska dramatika v drugi polovici 20. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica.
- De Rougemont, Denis. 1999. *Ljubezen in zahod*. Ljubljana: Založba.
- Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnost*. Ljubljana: Založba.
- Hočevar, Darja. 2010. *Ranjeno srce*. Ljubljana: Genija.
- Milivojević, Zoran. 2009. *Formule ljubezni*. Pivka: Noemi.

- --- 2009. *Predstavitev knjige Formule ljubezni - intervju*. Dostopno prek: <http://www.emka.si/414208-formule-ljubezni-ne-zapravimo-zivljenja-v-iskanju-prave-ljubezni/PR/68212,547> (18. marec 2012).
- Modic, Max. 2008. *Zasluge seksualne revolucije*. Mladina, 17. april. Dostopno prek: <http://24.ur.com/ekskluziv/erotika/zasluge-seksualne-revolucije.html> (17. april 2008).
- Moderndorfer, Vinko. 2007. *Odprla sem oči in šla k oknu*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Salecl, Renata. 2011. *Izbira*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Svetek, Irena. 2008. *Sedmi val*. Ljubljana: Študentska založba.
- Šadl, Zdenka. 1999. *Usoda čustev v zahodni civilizaciji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Švab, Alenka. 2010. Med tradicionalno in permisivno seksualno kulturo-percepcije seksualnosti in prisotnost seksualnih imperativov pri študentkah. *Družboslovne razprave* (65): 65–83.
- ---, Ivan Bernik in Roman Kuhar. 2010. Raziskovanje spolnega vedenja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* (65): 25–43.
- Tannen, Deborah. 1990. *You just dont understand: women and man in conversation*. New York: William Morrowandthecompany, Inc.
- Temnik, Sanja in Metka Kuhar. 2007. Sodobna romantična razmerja mladih: bolj me boli, če ljubi srce kot pa telo. *Teorija in praksa* 44 (5): 594–619.

- Tomažič, Bojan. 2009. *Vonj ljubezni*. Maribor: Subkulturni azil.
- Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- --- 2005. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo – spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2008. *Za vedno mladi?*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Žakelj, Tjaša. 2011. *Sociološki vidiki iskanje partnerjev/partnerk preko interneta*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.